

Grad Tuzla
Služba za komunalne poslove, izgradnju i poslove mjesnih zajednica

Savjet mjesne zajednice Kiseljak
uz podršku
aktivista iz Lokalne grupe za razvoj Kiseljaka
i Fondacije tuzlanske zajednice

**Prijedlog Plana razvoja MZ Kiseljak
sa Akcionim planom
za period 2017-2026**

Tuzla, avgust2016. god.

Lista skraćenica

MZ - mjesna zajednica

FTZ - Fondacija tuzlanske zajednice

BiH - Bosna i Hercegovina

TK - Tuzlanski kanton

UG - udruženje građana

LGZR - Lokalna grupa za razvoj Kiseljaka

NK - nogometni klub

OSKU - omladinski sportski klub

OŠ - osnovna škola

KUD - kulturno umjetničko društvo

RG - radna grupa/grupe

UŽR - Udruženje žena Romkinja

OSCE - Organization for Security and Co-operation in Europe

JZU - javna zdravstvena ustanova

UR-udruženje Roma „Euro Rom“

SADRŽAJ

I Uvod.....	4
II Naš pristup izradi Akcionog plana i njegova metodologija.....	6
2.1. Lokalna grupa za razvoj Kiseljaka.....	6
2.2. Metodologija.....	6
2.3. Osobe koje su učestvovalе u izradi Akcionog plana.....	7
III Naša ograničenja.....	9
IV Naša poruka.....	9
V Analiza stanja u MZ Kiseljak.....	10
5.1. Geografski položaj.....	10
5.2. Stanovništvo.....	10
5.3. Javna infrastruktura.....	10
5.4. Priroda i prirodni potencijali.....	11
5.5. Pregled stanja lokalne ekonomije.....	11
5.6. Pregled stanja oblasti društvenog razvoja.....	12
5.7. Razvojni potencijali Kiseljaka.....	15
VI SWOT analiza.....	17
VII Naše vrijednosti.....	18
VIII Naša vizija.....	19
8.1. Vizija MZ Kiseljak.....	19
8.2. Vizija Lokalne grupe za razvoj.....	19
8.3. Vizija Kiseljaka u vidu crteža.....	19
IX Strategija, strateški pravci, ciljevi i mjere.....	20
9.1. Strategija.....	21
9.2. Strateški pravci, ciljevi i mjere.....	21
9.2.1. Oblast okoliša, javne infrastrukture i stanovanja.....	21
9.2.2. Oblast obrazovanja i cjeloživotnog učenja.....	25
9.2.3. Oblast zapošljavanja i poduzetništva.....	28
9.2.4. Oblast zdravstvenog prosvjećivanja i socijalne zaštite.....	32
9.2.5. Oblast društvenog razvoja, integracije i participacije.....	34
9.2.6. Rekapitulacija ukupnih ulaganja po oblastima/strateškim pravcima.....	38
X Šta dalje?.....	39
XI Zaključci	

I Uvod

„Kiseljak nije daleko od Tuzle“

Mi, građani Mjesne zajednice Kiseljak još uvijek pamtimo naš Kiseljak kao lijepu i uređenu mjesnu zajednicu koja je prije rata u BiH - zahvaljujući svom položaju i prirodnim potencijalima - bila veoma razvijena i perspektivna zajednica. Hiljade ljudi je ovdje dolazilo sedmično - ribara, kupača, izletnika, šetača i drugih koji su svojim prisustvom i aktivnostima oživljavali ovaj prostor.

Danas, građani Tuzle i Tuzlanskog kantona gotovo da su zaboravili Kiseljak; mlađe generacije ga samo površno poznaju, dok se mi suočavamo nizom infrastrukturnih i komunalnih problema, kao i problema po pitanju okoliša, kvalitete stanovanja, integracije stanovništva i lošeg materijalnog statusa, i to u mnogo većoj mjeri nego što je to nekada bilo.

Najveći uzrok ovome je, po našem mišljenju, činjenica da je naša zajednica, već dugi niz godina, bila zaboravljena od stranesvih, pa i gradskih vlasti. Ipak, u posljednje vrijeme, intenzivno smo razgovarali sa gradskim vlastima o načinima revitalizacije naše zajednice i njenih turističkih potencijala, jer se ništa značajno po tom pitanju nije učinilo od rata naovamo. Stoga nije ni čudo da niti građani Tuzle, niti drugi ne nalaze dovoljno razloga da dolaze na Kiseljak u većem broju.

Svjesni smo da dijelimo slične infrastrukturne i druge probleme sa svakom od mjesnih zajednica Grada Tuzle, ali MZ Kiseljake dodatno mora suočiti prvo, sa problemima uništavanja zajedničkih prirodnih resursa, poput izvorišta mineralne vode i nezaštićenog obalnog šumskog pojasa visoke vrijednosti, te, drugo, sa problemima visoke stope siromaštva i nezaposlenosti, ponajprije romskog stanovništva koje živi u izuzetno lošim uslovima, a koje je odlukom Gradskog vijeća 2010. godine premješteno na Kiseljak iz Bankerove ulice u Tuzli. Time je naša zajednica doživjela značajne demografske promjene i dovedena je u nezavidnu poziciju u odnosu na ostale mjesne zajednice Grada Tuzla.

Pored ovih migracija na lokalnom nivou, svjedoci smo i svakodnevnog odlaska velikog broja domicilnog stanovništva van granica BH, koje je nezadovoljno uslovima življenja- u MZ Kiseljak.

Nezadovoljstvo akumulirano svim ovim razlozima uticalo je na odluku da se probudimo, da se aktiviramo i da napravimo korake ka pozitivnim promjenama.

Stoga smo, razmišljajući o svojoj sudbini, shvatili da i pored ovih planiranih budućih projekata mi imamo i probleme i potencijale koji, niti će biti riješeni (problemi), niti će biti stavljeni u punu funkciju (potencijali), ako budemo samo čekali. Brojne su akcije koje, u saradnji sa gradskom upravom, institucijama i organizacijama civilnog društva već danas možemo i želimo poduzeti da bismo se jednoga dana, svi zajedno, sa zadovoljstvom mogli osvrnuti na svoju prošlost.

Sretni smo da smo u 2015. godini ostvarili saradnju sa Fondacijom tuzlanske zajednice, koja je u okviru svog Programa za razvoj zajednice dala priliku Kiseljaku da se uključi u Mrežu aktivnih zajednica, a time i u programske aktivnosti usmjerene ka razvoju zajednice¹.

Kao članica Mreže aktivnih zajednica, dobili smo priliku da jačamo i da se razvijamo. Za nas je najvažnije bilo to što smo prepoznati kao zajednica sa mnogo resursa i potencijala. Uzeli smo učešće u edukacijama na teme aktivnog građanstva, analize problema, akcionog planiranja, mobilizacije građana, te pisanja i realizacije projekata. U ovoj Mreži dobili smo priliku da sa još 19 zajednica iz pet općina TK razmjenjujemo iskustva o tome kako da svoju mikrosredinu učinimo ljepšim mjestom za življenje svih njenih stanovnika.

¹ Mreža aktivnih zajednica je samostalno udruženje građana koje je osnovano 2014. godine kroz istoimeni program Fondacije tuzlanske zajednice s ciljem pružanja podrške umrežavanju aktivnih građana na nivou TK, te jačanju njihovih kapaciteta kroz savjetovanja i treninge, te organizacionu podršku društvenokorisnim projektima i akcijama u zajednici.

Ovaj proces učenja nas je doveo do važnih odluka. Odlučili smo da želimo i možemo uticati na donosiocce odluka, ali i da svojim angažmanom i malim inicijativama možemo doprinijeti velikim promjenama.

Jedan od najvažnijih rezultata cijelog procesa jeste okupljanje aktivnih građana u okviru Lokalne grupe za razvoj Kiseljaka koju čine važni akteri iz MZ Kiseljak. Ova grupa je u vrlo kratkom roku samostalno realizirala par uspješnih projekata, kao što su adaptacija čitaonice „Poljana“ i rekonstrukcija ograde fudbalskog terena.

Početakom 2016. godine, odlučili smo se da, uz pomoć Fondacije tuzlanske zajednice, otvorimo vrata za sistemski pristup razvoju Kiseljaka kroz kreiranje ovog trogodišnjeg Akcionog plana razvoja MZ Kiseljak.

Da bi ovaj plan donio stvarne i vidljive promjene u našoj zajednici, potrebna je velika podrška gradskih vlasti, snažan angažman svih nas koji volimo Kiseljak, ali i pomoć i podrška svih dobronamjernih građana, institucija, organizacija i donatora koje žele Kiseljaku svijetlu i pozitivnu budućnost.

Nadamo se da će kroz implementaciju predloženih i realnih inicijativa i projekata, Kiseljak biti ponovno prepoznat kao atraktivna turistička destinacija, zajednica sa puno potencijala u koju vrijedi ulagati, u kojoj vrijedi živjeti i u koju vrijedi dolaziti.

Tako ćemo svi zajedno dokazati da Kiseljak nije daleko od Tuzle; on je njensastavni dio u koji su svi dobrodošli!

II Naš pristup i metodologija

2.1. Lokalna grupa za razvoj Kiseljaka (u daljem tekstu LGZR)

Izradu Prijedloga Plana razvoja MZ Kiseljak je inicirala LGZR Kiseljak, koja je oformljena u avgustu 2015. god. kroz program Mreže aktivnih zajednica Fondacije tuzlanske zajednice. U sastav LGZR su ušli svi predstavnici Savjeta MZ Kiseljak, te predstavnici udruženja i institucija: Nogometni klub Kiseljak, OSKU Tunnel, JU OŠ Kiseljak, članovi nekadašnjeg KUD „Izvor“, Udruženje poljoprivrednika „Farmer“, Omladinska romska organizacija kao i predstavnici neformalnih omladinskih i drugih grupa, te pojedinci.

Važno je istaći da je LGZR Kiseljak, svojim članstvom u Mreži aktivnih zajednica, dobila pristup Fondu za aktivne zajednice pri Fondaciji tuzlanske zajednice, što je omogućilo aktivnim građanima Kiseljaka da razmišljaju o mogućim malim projektima i inicijativama koje samostalno mogu realizirati u zajednici i tako, malim koracima, krenuti sa poboljšanjem stanja u zajednici, te iniciranju većih inicijativa i projekata u saradnji sa gradskim vlastima i potencijalnim inostranim donatorima.

Svi mi koji smo uključeni u rad LGZR imamo mnogo energije i želimo da naša zajednica bude uspješna, te da joj vratimo sjaj koji je nekada imala!

2.2. Metodologija

Savjet MZ Kiseljak i LGRZ su, uz podršku Fondacije tuzlanske zajednice, pristupili izradi ovog višegodišnjeg Akcionog plana pristupila na stručan i metodološki način, uvažavajući osnovne principe razvoja zajednice, kao što su transparentnost, jednaka zastupljenost, te uključenost što više zainteresovanih građana u proces planiranja.

Oni koji nisu direktno učestvovali u građanskim forumima i uvodnim sastancima, bili su konsultovani tokom različitih događaja u MZ Kiseljak, redovnih konsultacija sa članovima Savjeta MZ, sastancima u školi, kao i tokom intervjuva u procesu prikupljanja ideja za projekte, od strane članova radnih grupa.

Planiranje smo započeli analizom stanja i potreba zajednice, uzevši u obzir podatke iz analize zajednice koju je LGZR Kiseljaka uradila 2015. godine, te analize o stanju i potrebama MZ Kiseljak, sa posebnim osvrtom na Romsku populaciju, koju je provela FTZ početkom 2016. godine kroz intevjuesa građanima Kiseljaka, te predstavnicima organizacija i institucija koje rade na Kiseljaku.

U okviru analize stanja, izvršeno je i prikupljanje podataka iz relevantnih dokumenata u kojima se spominje MZ Kiseljak, kao što su „Prostorni plan Općine Tuzla 2006-2026“, „Strategija razvoja Općine Tuzla 2006-2026“, „Strategija zaštite akumulacije Modrac“ (juni 2012), „Zakon o zaštiti Akumulacije Modrac“ (juni 2006) i drugi izvori².

Na osnovu podataka analiza, urađena je SWOT analize, kako bi se podijelili problemi u zajednici u pet sektora, u okviru kojih smo odredili strateške pravce, te područja naših budućih intervencija. To su:

- Okoliš i turistički potencijal zajedno sa komunalnom infrastrukturom i stanovanjem;
- Obrazovanje i cjeloživotno učenje;
- Zapošljavanje i poduzetništvo;
- Zdravlje i socijalna zaštita;
- Društveni razvoj, integracija, participacija, kultura i sport

² Prostorni plan područja posebnih obilježja dijela slivnog područja akumulacije Modrac za period od 2016. do 20136. godine, za Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice TK IPSA Institut Sarajevo, mart 2016.

U okviru veće grupe građana sa Kiseljaka i uz podršku predstavnika organizacija i institucija, koje aktivno djeluju na području MZ Kiseljak, definisali smo zajedničku viziju naše zajednice.

Dodatno smo formirali pet Radnih grupa (RG), u čiji sastav su se uključili ne samo predstavnici LGZR, nego i predstavnici šireg kruga organizacija i institucija iz Tuzle, koje u cjelosti navodimo u donjem tekstu. Svaka Radna grupa je dodatno diskutovala o problemima unutar gorenavedenih sektora, nakon čega je predložila ciljeve, mjere i projekte, odnosno akcije koje bi trebalo poduzeti da bi se ostvarili željeni ciljevi.

Voditelji radnih grupa su bili zaduženi da sumiraju rezultate diskusija, te prijedloge i ideje za projekte i akcije, kao i mjere koje se trebaju i realno mogu poduzeti u periodu od 2017. do 2019. godine. Rezultati rada radnih grupa su predstavljeni u ovom dokumentu.

2.3. Osobe koje su učestvovalе u izradi Akcionog plana

Ovaj plan ne bismo mogli izraditi bez predanog učešća aktivnih građana Kiseljaka, ponajprije članova Savjeta MZ, predstavnika sportskih, kulturnih, romskih, omladinskih i drugih udruženja, te javnih institucija, poput OŠ Kiseljak i Centra za socijalni rad. Takođe, ovaj plan ne bismo mogli izraditi bez odlučne podrške predstavnika gradskih vlasti, odnosno Službe za komunalne poslove, izgradnju i poslove mjesnih zajednica, koja je potpuno stala uz Savjet MZ Kiseljak, kako bi izrada ovog plana bila što bolje usklađena sa planovima i strategijom razvoja Grada Tuzla.

Svim članovima Radnih grupa, predstavnicima organa, institucija i partnerskih organizacija se ovom prilikom iskreno zahvaljujemo na izdvojenom vremenu, naporima i energiji koju su uložili u rad na izradi ovoga Plana. Sve vaše informacije, razmišljanja o rješenjima problema, ideje i prijedlozi za poboljšanje uslova življenja na Kiseljaku su od neprocjenljivog značaja za naš Kiseljak, za našu budućnost!

Radna grupa 1: Okoliš, turistički potencijal, stanovanje i komunalna infrastruktura

1. Jasna Jašarević, direktorica Fondacije tuzlanske zajednice, voditeljica RG
2. Kemal Kurević, pomoćnik gradonačelnika i šef Službe za komunalne poslove Grada Tuzla
3. Milan Čolić, šef odjela za poslove MZ-a, Služba za komunalne poslove Grada Tuzla
4. Dragan Božić, predsjednik Savjeta MZ Kiseljak
5. Amira Kunto, projekt koordinatorka, Centra za ekologiju i energiju
6. Enver Mehmedinović, član Savjeta MZ Kiseljak
7. Denis Mujić, omladinski radnik, UŽR „Bolja budućnost“ Tuzla
8. Jasmin Avdihodžić, NK „Kiseljak“
9. Mirnes Mujić, predstavnik mladih, član

Radna grupa 2: Obrazovanje i cjeloživotno učenje

1. Elma Devedžić, savjetnica za djecu, mlade i porodicu, Udruženje „Zemlja djece u BiH“, voditeljica RG
2. Merima Salihbegović, projekt koordinatorka, Amica Educa,
3. Edina Demirović, direktorica OŠ Kiseljak
4. Edina Malkić, direktorica MIOS Tuzla
5. Šaban Mujić, predsjednik UG Sae Roma

Radna grupa 3: Zapošljavanje i poduzetništvo

1. Mirsad Bajramović, projekt koordinatorka, UŽR „Bolja budućnost“ Tuzla, voditelj RG

2. Dragana Božić, OSKU „Tunel“
3. Marina Božić, OSKU „Tunel“
4. Emir Bašić, program menadžer, Fondacije tuzlanske zajednice
5. Almir Žigić, NK Kiseljak
6. Ivan Crvenković, OSKU Tunel

Radna grupa 4: Zdravlje i socijalna zaštita

1. Subhija Bajrić, socijalna radnica Centra za socijalni rad Tuzla, voditeljica RG
2. Indira Bajramović, direktorica UŽR „Bolja budućnost“ Tuzla
3. Gordana Vareškić, članica Savjeta MZ
4. Adnan Drndić, socijalni radnik Udruženje „Zemlja djece u BiH“;
5. Smiljana Pavić, doktorica porodične medicine u Ambulanti Kiseljak;

Radna grupa 5: Društveni razvoj, integracija, participacija, kulturni sport

1. Anita Šimić Kasumović, koordinatorica programa za razvoj zajednice, Fondacija tuzlanske zajednice, voditeljica RG
2. Medina Gračić, edukatorica Udruženje „Zemlja djece u BiH“
3. Mersiha Idrizović, Služba za društvene djelatnosti Grada Tuzla
4. Jasmina Stuhli, profesorica engleskog jezika, JU OŠ Kiseljak
5. Mirjana Tahirović, predsjednica UG Artsinteza
6. Selma Ćosić, UŽR „Bolja budućnost“ Tuzla
7. Samir Arnaut, OSCE Tuzla
8. Mirsad Mujić, predstavnik mladih
9. Dženan Žepčan, predstavnik mladih
10. Dževid Avdihodžić, predstavnik mladih
11. Dženan Avdihodžić, predstavnik mladih

Veliko hvala i svima onima koji su učestvovali u pripremnim i konsultativnim sastancima na Kiseljaku koji su prethodili procesu akcionog planiranja:

Jasmin Palavrić, Udruženje poljoprivrednika „Farmer“; Ernesa Mešić, Mirela Vrabac (Služba za društvene djelatnosti Grada Tuzla); Svjetlana Mujezinović (službenice za ljudska prava, OSCE Tuzla); Semir Dorić, Benjamin Avdihodžić, Petar Božić, (NK „Kiseljak“); Mustafa Mustafić, Anes Jaranović, Ehlimana Mosavipour, Mubina Čiškušić; Mirsad Halilović, Salko Muratović (predstavnic mladih); Reuf Mujezinović i Zorica Rebernik (Savjet MZ); Sadik Kamberović (predsjednik Udruženja penzionera Kiseljak); Goran Ivić, aktivista; Vehbija Mujezinović, OŠ Kiseljak; Nebojša Pavić i Slavko Lukić (OSKU „Tunel“); Sadika Prohić, MIOS Tuzla.

Želimo s ponosom da istaknemo da je u procesu planiranja učestvovalo 44% žena, 15% Roma i 17% mladih, a najmlađi član naše Lokalne grupe za razvoj, Dževid Avdihodžićima 13 godina!

Izuzetno smo zahvalni cijelom timu Fondacije tuzlanske zajednice, a posebno direktorici Jasni Jašarević, te projekt koordinatoricama Aniti Šimić Kasumović i Melisi Grebović, kao i Jasminku Arnautoviću, konsultantu za strateško planiranje, koji su nam pomogli u organiziranju radionica sa građanima, te sumiranju rezultata rada Radnih grupa i izradi ovog dokumenta. Takođe se zahvaljujemo Sabini Sinanović Čatibušić i Vedrani Dautović, koje su izradile Analizu o stanju i potrebama MZ Kiseljak sa posebnim osvrtom na Romsku populaciju.

Zahvalni smo za sve dodatne napore koje su uložile stručne službe Grada Tuzla u toku procesa prikupljanja podataka i mapiranja zajednice Kiseljak, kao i organizacije i udruženja koje već čitav niz godina dokazuju svoju riješenost da pomognu građanima Kiseljaka, kroz svoje projekte i dobre rezultate rada.

Nadamo se da će ovaj Prijedloga Plana razvoja MZ Kiseljak, svimorganizacijama i grupama aktivnihgrađana na Kiseljaku, Savjetu MZ i gradskoj upravi, pružiti jednu potpuno novu platformu za rad; platformu koja će obezbijediti saradnju, redovnu razmjenu informacija o korisnicima i stručnim rješenjima, izbjeći preklapanja koja su moguća tamo gdje ima više aktivnih subjekata razvoja, razmatrati nove ideje i planirati buduće akcije koje ne bi bile moguće u izolaciji, jačati osjećaj zajedništva, kako međusobno u LGZR tako i među svim građanima Kiseljaka.

III Naša ograničenja

Svjesni smo činjenice da rješavanje problema sa kojima je suočena MZ Kiseljak, te potencijali koji postoje za njen razvoj zahtjevaju njihovo adresiranje kroz izradu jednog sveobuhvatnog „Strateškog plana“. Međutim, budžetskim sredstvima za razvoj MZ Kiseljaka raspolaže Grad Tuzla i njihova upotreba opisana je u Strategiji razvoja Općine Tuzla od 2006. do 2026., tako da bi bilo neprimjereno i nepotrebno da dupliramo posao, jer strateški plan teško mogu izvesti oni koji ne raspolažu sredstvima, u ovom slučaju Savjet MZ ili LGZR.

Stoga smo se odlučili na izradu prijedloga Plana razvoja MZ Kiseljak, kako bi, planiranim i usklađenim akcijama, započeli riješavati brojne probleme na Kiseljaku, koje se djelimično mogu finansirati već planiranim sredstvima iz budžeta Grada Tuzla, a djelimično kroz sredstva kojim raspolažu aktivne organizacije civilnog društva na Kiseljaku, te dodatnimprivlačenjem sredstava iz raspoloživih međunarodnih fondova, zainteresovanih za ulaganja u našu mjesnu zajednicu. Stoga, naš plan nije samo spisak želja i akcija koje želimo poduzeti, već realan plan aktivnosti koje treba poduzeti na Kiseljaka, utemeljene u strateškim elementima svakog metodološki izrađenog plana, kao što su naše vrijednosti, naša vizija zajednice, strateški razvojni pravci, ciljevi, mjere i projekti.

IV Naša poruka

Mi, aktivni građani MZ Kiseljak, želimo da iskažemo svoju riješenost i opredijeljenost za implementaciju ovog Akcionog plana kroz sljedeće poruke:

- Riješenismo da se organizujemo, da radimo i da se udružujemo u namjeri da poboljšamo uslove življenja svih građana našeg Kiseljaka, te da budemo glavni akteri u tom procesu;
- Mi se spremamo i mi se osposobljavamo za taj proces i u tom kontekstu imamo i plan naše mobilizacije i akcije;
- Svjesni smo svojih ograničenja, ali mislimo da imamo realističan plan za njihovo prevazilaženje;
- Na demokratičan način definirali smo naše Vrijednosti, našu Viziju i dugoročne ciljeve;
- Trudili smo se da tako definiramo sektorske ciljeve i projekte da oni podupiru jedni druge i na taj način daju sinergetske efekte, a da projekti ovoga Plana budu dobro osmišljeni instrumenti za ostvarenje naše vizije i naših ciljeva;

- Predloženi projekti pažljivo su i strateški izabrani iz šireg skupa potreba, problema, želja koje smo prethodno dobro proučili;
- Ovaj Plan rađen je na principima demokratičnosti, jednake zasupljenosti i osjetljivosti na pol, dob, etnicitet i drugo;
- Ovaj Plan prvenstveno se oslanja na izučavanje i mobilizaciju lokalnih resursa, ali insistira na partnerstvima sa drugima i na saradnji sa donatorima;
- Cijenimo tuđa sredstva, napore i pomoć, i učinićemo sve da obezbijedimo njihovu održivost.

V Analiza stanja u MZ Kiseljak

5.1. Geografski položaj

Mjesna zajednica Kiseljak jedna je od 40 mjesnih zajednica Grada Tuzla. Nalazi se na jugozapadnom dijelu Grada Tuzla i predstavlja urbano područje izvan grada, koje se prostire na površini od 346 ha³. Sa oko dva kilometra obale izlazi na vještačku akumulaciju, odnosno jezero Modrac. Od centra Grada udaljena je oko 12 kilometara.

5.2. Stanovništvo

Kada je riječ o statističkim podacima vezano za stanovništvo, dostupni su zvanični podaci Popisa stanovništva iz 2013. Godine za područje Grada Tuzla i Tuzlanskog kantona, ali su u decembru 2016. godine objavljeni i podaci vezani za naseljena mjesta sa područja Grada Tuzle, tačnije naselja Bosanska Poljana, Breze, Poljana, Ševar, Hasanbašići, te Kiseljak. Prema navedenom popisu, u MZ Kiseljak se desilo smanjenje broja stanovnika, sa 4770 na 3194, što je indikativno u kontekstu manjka prilika koje imaju mještani MZ Kiseljak i koji izvan svoje mjesne zajednice traže bolje uslove življenja.

Na području Tuzlanskog kantona, skoro je jednak omjer muškaraca i žena. Postotak djece 0-14 godina na području TK iznosi 16%, dok je Popisom zabilježeno da 12% stanovništva ima iznad 65 godina života. Značajno je spomenuti da je obrazovni prosjek na području TK jako nizak. Većinsko stanovništvo, njih 50,90%, ima završeno srednjoškolsko obrazovanje, visokoobrazovanih je samo 7,47%, dok je 3,43% osoba potpuno nepismeno, uglavnom osobe ženskog spola. Kada je riječ o podacima vezanim za zaposlenje, podaci su poražavajući, odnosno 43,7% stanovnika je nezaposleno na području TK.

Zajednicu karakteriše multietičnost, pri čemu prevladava stanovništvo Bošnjake, Hrvatske i Romske nacionalnosti.

Romsko naselje Kiseljak se sastoji od četiri manja naselja: Jezero, Bankerova, Izvor i Poljana, sa 110 stambenih jedinica i 432 stanovnika, što predstavlja oko 10% od ukupnog broja stanovnika MZ Kiseljak. Međutim, broj Roma u MZ Kiseljak je promjenljiv zbog činjenice da je dio romskog stanovništva u čestim migracijama.

U MZ Kiseljak postoje tri vjerske zajednice: islamska, katolička i evanđelistička, pri čemu postoje dva vjerska objekta, džamija i katolička crkva.

5.3. Javna infrastruktura

Putne komunikacije i javni prevoz. MZ Kiseljak je sa Gradom Tuzla povezana lokalnim putem koji se spaja na regionalni put M-18 na Husinu. Postoji potreba za potpunom sanacijom glavnog puta, što bi

³ Prostorni plan Općine Tuzla 2006-2026

otvorilo mogućnost za urbani razvoj ovog područja koje zbog svojih prirodnih resursa, izvora mineralne vode i prirodnog naslijeđa obale jezera Modrac, ima sve predulove za dalji razvoj rekreacije i turizma u ovom dijelu općine⁴. Lokalnim javnim prijevozom Grada Tuzle obuhvaćena je i MZ Kiseljak, tako da je s tim riješen prijevoz učenika u srednje škole i stanovnike zbog drugih potreba. U cilju povećane sigurnosti djece u saobraćaju na relaciji kuća-škola-kuća, potrebno je poboljšati vertikalnu i horizontalnu signalizaciju, te osigurati nesmetano kretanje pješaka izgradnjom trotoara, posebno u centru Kiseljaka.

Vodosnabjevanje. Postojeća vodovodna mreža je zbog pojave čestih kvarova djelimično devastirana, pa je potrebno izvršiti rekonstrukciju postojeće vodovodne mreže i raditi na povećanju kapaciteta postojećih izvorišta za sistem vodosnabdijevanja⁵.

Kanalizaciona mreža. Kad su u pitanju otpadne vode, naselje Kiseljak nije priključeno na javni kanalizacioni sistem, ali je Grad Tuzla u proteklim godinama realizovao projekte u saradnji sa međunarodnim donatorima (Care International⁶) koji su obuhvatili uređenje dijela kanalizacione mreže izgradnju paketnog uređaja za prečišćavanje otpadnih voda. Na izgrađeni uređaj se dovode fekalne otpadne vode kolektorom dužine 1500m, pri čemu je na uređaj trenutno priključeno 300 ES, uključujući i dio romskog naselja Jezero.

Električna energija i telekomunikacije. Snabdjevanje električnom energijom je uredno i postoji telefonska mreža koja je u dobroj funkciji.

Javne zgrade i prostori. U samom centru MZ Kiseljak postoji nekoliko javnih zgrada stare austrougarske gradnje u kojima je nekada bio Matični ured i prostorije mjesne zajednice. Danas su ove zgrade u ruševnom stanju, zbog čega su već nekoliko godina napuštene i potrebno je riješiti njihov status, s obzirom da ugrožavaju sigurnost građana, ali i izgled samog centra Kiseljaka.

U blizini tzv. Starog izvora Kiseljaka, nalazi se prostor Internacionalnog kampa koji devastiran i nije u funkciji. Donedavno, kampom je upravljao UG Front, kada je posjedovao kapacitet za smještaj 52 osobe u udvojenim kućicama i potrebnu infrastrukturu za boravak (voda, struja, kanalizacije, te kuhinja sa restoranom i bazen). U 2014., kamp je korišten za privremeni smještaj porodica pogođenih poplavama, ali je krajem 2015. napušten i trenutno je pod zaštitom Civilne zaštite.

5.4. Priroda i prirodni potencijali

MZ Kiseljak je jedina mjesna zajednica Grada Tuzla, koja izlazi na obale jezera Modrac. Obala jezera Modrac koja pripada Kiseljaku je relativno kratka, ali je veoma povoljna za razvoj turizma, ugostiteljstva i rekreacije, što je prepoznato i Prostornim planom Općine Tuzla 2006-2026.

Jezero Modrac, kao najveća vještačka akumulacija vode u Federaciji BiH, predstavlja najznačajniji vodeni resurs u Tuzlanskom kantonu, s obzirom da ona rješava više vodoprivrednih aspekata koje su, prema Zakonu o zaštiti akumulacije Modrac, poredane po sljedećim prioritetima: obezbjeđenje vode za potrebe stanovništva, obezbjeđenje vode za potrebe industrije, zaštita od poplava nizvodno od brane, obezbjeđenje biološkog minimuma za vodotok Spreče nizvodno od Akumulacije, razvoj turizma, rekreacije i sportova na vodi, te proizvodnju električne energije na malim hidroelektranama korištenjem viška voda u akumulaciji Modrac.

⁴ Prostorni plan Općine Tuzla 2006-2026

⁵ Prostorni plan Općine Tuzla 2006-2026

⁶ Projekat realiziran u saradnji sa Udruženjem žena Romkinja „Bolja budućnost“ Tuzla

Značajan prirodni resurs MZ Kiseljak je i izvor mineralne vode koji postoji više od 100 godina. Nalazi se u neposrednoj blizini obale Jezera Modrac iprepoznato je izvorište termominearalne vode.

Prema prostornom planu Općine Tuzla, Jezero Modrac se potpuno integrisalo u postojeći prirodni pejzaž, a priobalni pojas šume visoke zaštitne vrijednosti, kao i biodiverzitet područja, zadovoljava sve uslove za nivo zaštite "zaštićenog pejzaža". Prema tome, vrijednosti MZ Kiseljak, poput prirodnog reljefa, flore i faune i estetsko-vizualne kvalitete lokaliteta, pretpostavljaju sistematsku zaštitu i korištenje⁷.

5.5. Pregled stanja lokalne ekonomije

Sa aspekta ekonomije, MZ Kiseljak ima potencijal za turistički razvoj, s obzirom da je prije 20-ak godina, ova zajednica živjela od turizma. Danas su zbog zagađenosti jezera Modrac, uništene infrastrukture potrebne za turizam, te nesistemskog pristupa razvoju turizma, turistički potencijali zanemareni i potpuno neiskorišteni.

Nezaposlenost stanovnika Kiseljaka je velika i sigurno je veća od ukupne stope nezaposlenosti za Grada Tuzla koja je iznosila 39,7% za 2015.god., s obzirom da je uvećan brojem nezaposelnih Roma koji žive na Kiseljaku. Naime, od 90% radno sposobnog romskog stanovništva na Kiseljaku, samo njih 15 je imalo zaposlenje u momentu ispitivanja⁸.

Prema riječima mještana, većina zaposlenih radi u privatnim firmama gdje za minimalnu plaću, i to uglavnom izvan Kiseljaka. U OŠ Kiseljak radi 31 uposlenik, a postoji samo nekoliko privrednih subjekata, kao što su Bingo market, Kiosk, sendvičara, kladionica, prodavnica, te apoteka, pošta i ambulanta koji takođe zapošljavaju mali broj stanovnika Kiseljaka. Što se tiče romske populacije, imamo podatke da 31 domaćinstvo živi od sakupljanja sekundarnih sirovina, 7 domaćinstava živi od povremenog rada za nadnicu, 9 domaćinstva žive od sredstava osiguranih putem FZ PIO i 15 domaćinstva žive od sredstava zarađenih putem radnog odnosa, 7 domaćinstava živi od sredstava dobijenih na osnovu lične invalidnine. Ukupno 31 porodica svoju egzistenciju osiguravaju putem prosijačenja na području grada Tuzle i drugih okolnih gradova.⁹

Prirodni izvor mineralne vode na Kiseljaku koji se koristi od strane Tuzlanske Pivare, nažalost ne donosi nikavu direktnu ekonomsku korist za stanovnike MZ Kiseljak. Zbog toga su građani pokrenuli inicijativu prema gradskoj upravi da se razmotre mogućnosti da se dio sredstava od naplate na ime koncesije za korištenje kisele vode sa izvorišta Kiseljak, uloži u MZ Kiseljak. Takođe su građani zainteresovani za istraživanje mogućnosti otvaranja punionice u MZ Kiseljak, direktno na izvoru, što bi omogućilo da se ovaj resurs iskoristi za zapošljavanje stanovništva i razvoj ekonomije lokalne zajednice.

Generalno je na Kiseljaku evidentna nezaposlenost mladih, zbog čega se sve češće primjeti odlazak mladih na rad u inostranstvo.

5.6. Pregled stanja u oblasti društvenog razvoja

Formalno i neformalno obrazovanje. Osnovno obrazovanje obavlja se u okviru JU OŠ „Kiseljak“ sa 241 učenikom i 31 uposlenikom. Ova škola je specifična po tome što na području Tuzlanskog kantona ima najveći procenat učenika Romske nacionalnosti. U školskoj 2015/2016. u školu je uključeno

⁷ Prostorni plan Općine Tuzla 2006-2026

⁸ Socijalne karte rađene 2013. godine od strane Udruženja „Zemlja djece u BiH“ iz 2013.

⁹ Podaci iz socijalne karte Romskog naselja Kiseljak, Udruženje Zemlja djece 2013

91¹⁰Romsko dijete, što čini oko 37% od ukupnog broja učenika. Broj prisutne Romske djece na nastavi je promjenjiv zbog stambenog migriranja. U proteklim godinama, uz napore nastavnog osoblja, ali i aktivnih građanskih udruženja, povećan je broj djece uključene u osnovno obrazovanje, što pokazuje i podatak da je 2013. godine 98% djece¹¹ bilo uključeno u sistem osnovnog obrazovanja.

OŠ Kiseljak nema dovoljnu podršku sistema u realizaciji obrazovno odgojnih programa. Pored nedostatka materijalnih sredstava za održavanje škole, škola se suočava sa izazovima prilikom realizacije odgojno obrazovnog procesa, počev od velikog broja izostanaka Romske djece sa nastave do maloljetničkog nasilja. Iako se škola skoro svakodnevno suočava s navedenim problemima, pedagog-psiholog angažovan u OŠ Kiseljak je angažovan samo na pola radnog vremena i zbog toga ne može adekvatno odgovoriti na obim problema.

U osnovnoj školi se već nekoliko godina implementiraju neformalni edukativni programi od strane organizacija civilnog društva, usmjereni ka unapređenju odgojno-obrazovnog procesa, posebno u radu sa djecom koja imaju mnogo izostanaka, probleme u učenju ili su odgojno zapostavljena zbog teške socijalne situacije u porodicama. Organizacije koje provode ove programe su UG Amica Educa, UG Zemlja djece u BiH, UG „Sae Roma“, UG Euro Rom, Udruženje žena Romkinja „Bolja budućnost“, ali i Evangelistička crkva, Artsinteza i drugi¹². Većina korisnika ovih programa su djeca Romske nacionalnosti.

Obrazovni prosjek cjelokupnog stanovništva u MZ Kiseljak ne možemo procijeniti dok ne dobijemo zvanične podatke popisa stanovnika po mjesnim zajednicama iz 2013., ali nam je poznato da je obrazovni prosjek Romskog stanovništva na Kiseljaku završena osnovna škola, pri čemu završenu osnovnu školu ima 42% stanovništva, u najvećem broju muškaraca. Srednju trogodišnju i četverogodišnju školu je završilo ukupno 13% stanovništva, jedna osoba ima završenu četverogodišnju srednju školu. Pri tome, 34% odraslih osoba nije završilo čak ni osnovno obrazovanje, pretežno žena.¹³

Zdravlje i socijalna zaštita. U naselju se nalazi Ambulanta JZU Doma zdravlja Tuzla koja pruža usluge za oko 1850 osoba. Ambulanta je renovirana i moderno opremljena 2012. godine, zahvaljujući sredstvima Federalnog Ministarstva zdravstva.

Centar za socijalni rad Tuzla svojim redovnim aktivnostima iz domena socijalne zaštite, pokriva područje MZ Kiseljak sa angažmanom jednog socijalnog radnika, koji po potrebi obilazi svoje korisnike u cilju rješavanja konkretnih problema u oblasti ostvarivanja prava na socijalnu i zdravstvenu zaštitu. Prema podacima iz Centra za socijalni rad Tuzla u MZ Kiseljak pravo na stalnu novačnu pomoć u 2015. godini ostvarivalo je 14 osoba od čega je 7¹⁴ Roma. Ovaj broj korisnika ne odlikava stvarno stanje socijalne ugroženosti stanovnika, zbog činjenice da postoje brojne poteškoće u uvođenju Romske populacije u sistem socijalne pomoći, zbog nedostataka osnovnih dokumenata (rodnog lista, lične karte i sl.) i nepoštivanju vremenskih rokova određenih zakonima za prijave za ostvarivanje prava (kao što su upis djece u matičnu knjigu rođenih u roku do 30 dana, evidencija na Birou za zapošljavanje, izostanak iz procesa kategorizacije osoba sa invaliditetom i slično).

Rad organizacija civilnog društva. Na području Kiseljaka je registrovano nekoliko udruženja i organizacija civilnog društva koje pokušavaju da svojim aktivnostima i inicijativama u različitim oblastima života, poprave kvalitet življenja u zajednici. Neki od njih su Nogometni klub Kiseljak,

¹⁰ Podaci dobiveni iz OŠ Kiseljak

¹¹ Podaci iz socijalne karte Romskog naselja Kiseljak, Udruženje Zemlja djece, 2013

¹² Više o ovim organizacijama je rečeno u Analizi stanja i potreba MZ Kiseljak, sa posebnim osvrtom na Romsku populaciju, FTZ 2016

¹³ Podaci iz socijalne karte Romskog naselja Kiseljak, Udruženje Zemlja djece, 2013

¹⁴ Podaci iz Centra za socijalni rad, preuzeti na intervjuu sa socijalnom radnicom Subhijom Bajrić

Omladinski sportski klub "Tunel", Udruženje penzionera MZ Kiseljak, Udruženje poljoprivrednika Farmer. Osim registrovanih udruženja, građani su okupljeni u neformalnim grupama, te na taj način doprinose razvoju zajednice. Od 2015. godine postoji Lokalna grupa za razvoj MZ Kiseljak koja, pored Savjeta MZ Kiseljak predstavlja dodatni mehanizam za komunikaciju i saradnju između javnog i civilnog sektora, te drugih aktera u lokalnoj zajednici. Postoji i neformalna grupa žena sa namjerom da se oformi Aktiv Žena Kiseljak, zatim neformalna grupa mladih koji su okupljeni oko sportskog terena Poljana, kao i grupa građana aktivista i entuzijasta koji svojim ličnim doprinosom žele pomoći zajednici (npr majstori moleri, stolari, varioci, poljoprovrednici sa poljoprivrednim mašinama, autoprevoznici itd).

Savjet MZ. Mjesnom zajednicom Kiseljak rukovodi Savjet Mjesne zajednice, koji broji 7 članova (6 muškaraca i 1 žena), predstavnika pet političkih stranaka (Savez za bolju budućnost, Stranka demokratske akcije, Bosanska stranka, Socijal demokratska partija, Hrvatska demokratska zajednica).

Sport i rekreacija. Nogometni klub Kiseljak je u trećoj Kantonalnoj ligi i aktivno koristi nogometni teren koji se inicijativom njegovih članova i ljubitelja sporta redovno održava i stalno poboljšava. Dodatno su članovi OSKU Tunel i drugi aktivisti uredili malo fudbalsko igralište, kao i teren za odbojku pored Čitaonice „Poljana“. Nogometni stadion kojim upravlja NK Kiseljak je ponos Kiseljaka i u odličnom je stanju travom koja se može porediti sa najboljim BH terenima i potpuno funkcionalnim svlačionicama. Na stadionu je nedavno, uz pomoć Fondacije tuzlanske zajednice, urađen zid koji odvaja stadion od privatog posjeda, te je kroz donacije drugih, postavljena i zaštitna mreža. Uz nešto bolje finansiranja, ovaj klub bi imao realne šanse za uspon u BiH nogometu.

Kultura i društveni život. U MZ Kiseljaku nikada nije postojao Dom kulture, što znatno otežava društveni i kulturni život na Kiseljaku, pogotovo u centru Kiseljaka gdje nema nikakvih prostorija za društveni i kulturni život.

Nedavno je stavljena u funkciju Čitaonica „Poljana“ u istoimenom naselju, koja je izgrađena davne 1998. godine od strane građana MZ, ali zbog nedostatka sredstava nije bila dovršena i funkcionalna sve do 2015. Tada su građani okupljeni u Lokalnu grupu za razvoj MZ Kiseljak, uz podršku Fondacije tuzlanske zajednice izvršili adaptaciju ovog prostora. Čitaonica ima prostoriju u kojoj se sada mogu održavati kulturno-umjetnički programi, treninzi i slično. U čitaonici je uveden Internet, veoma značajan mladima okupljenim u OSKU Tunel, koji koriste okolno igralište za nogomet i odbojku. Čitaonica Ševar je zapuštena inije u funkciji. Planira se renoviranje ove čitaonice uz pomoć donatora. Kulturno-umjetničko društvo Izvor koje je postojalo na Kiseljaku, trenutno nije funkcionalno zbog nedostatka prostora za rad. Društveno-zabavni život na Kiseljaku skoro da i ne postoji. Odnedavno se organizuju proslave, praznici i vjenčanja u Čitaonici Poljana s obzirom da je sada opremljena za ovu vrstu okupljanja.

Međuljudski odnosi, participacija i integracija stanovništva. Najvažnijim smatramo činjenicu da su međuljudski odnosi na Kiseljaku zadovoljavajući. Bošnjaci, Hrvati, Romi i ostali žive u slozi i bez incidenata po ovoj osnovi. Ipak se dešavaju lakša i teža krivična djela, koja se rješavaju od strane lokalne policije, kao i međuvršnjačko nasilje u školi, koje takođe zahtjeva preventivne mjere i zalaganje cijele zajednice da se ovakve pojave smanje ili potpuno eliminišu.

U MZ Kiseljak se od 2015. godine, zahvaljujući pojedincima u Savjetu MZ i članovima aktivnih udruženja na Kiseljaku, povećalo građansko uključivanje u razvoj zajednice kroz LGZR. Međutim, potrebno je dodatno uložiti napore da se mobilizira i organizira veći broj građana za aktivno djelovanje u zajednicu, pogotovo mladih, žena i Romske populacije.

Preduslov za kvalitetno uključivanje građana u društveni život zajednice je postojanje centralnog mjesta okupljanja za sve stanovnike, koje na Kiseljaku ne postoji. Čak ni ured Savjeta MZ nema adekvatne prostorije za rad i rad sa građanima, jer se trenutno nalazi u privremenim prostorijama koje pripadaju ambulanti. Zbog toga je otežano informisanje, saradnja, ali i organizovanje kulturno-edukativnih sadržaja, koje se trenutno jedino mogu realizirati u osnovnoj školi i tek odnedavno u Čitaonici Poljana. S obzirom na njenu udaljenost od centra Kiseljaka, nije dovoljna da zadovolji potrebe stanovnika za kulturnim i obrazovanim sadržajima, prostorom za informisanje, saradnju i edukaciju.

Dodatno treba naglasiti da je zbog visoke stope siromaštva i nezaposlenosti, te niskog nivoa obrazovanja, integrisanje Romske populacije u zajednicu izuzetno teško. Postoji incijalna grupa mladih Roma, te predstavnika aktivnih Romskih organizacija, koji su se uključili u LGZR i planiranje razvoja Kiseljaka. Ovo treba biti dobra osnova za dalje aktivnosti u pravcu integracije i uključivanja Roma u život zajednice i jačanje osjećaja pripadnosti zajednici Kiseljak. S tim u vezi je značajno raditi na njihovoj edukaciji iz oblasti liderstva i demokratije, ali i svih drugih tema u cilju poboljšanja ukupnog životnog standarda ove populacije.

5.7. Analiza razvojnih potencijala Kiseljaka

Građani s pravom vide turizam kao najznačajniji razvojni potencijal Kiseljakai način za oživljavanje ekonomije zajednice i priliku za zapošljavanje. Ta tvrdnja se temelji na činjenici da je prije 20-tak godina ova zajednica živjela od turizma koji se zasnivao najviše na prirodnim potencijalima Kiseljaka¹⁵, kao što su jezero Modrac i izvorište mineralne vode, te drugim vezani potencijali, poput šumskog pojasa pogodnog za pješačenje i izletnike. Danas, zbog zagađenosti jezera Modrac, zbog uništene ili zapuštene infrastrukture potrebne za turizam, ali i nesistemskog pristupa razvoju turizma na Kiseljaku, turistički potencijali su potpuno neiskorišteni.

Nama je jasno da je rješenje problema jezera Modrac kao osnove za razvoj turizma na Kiseljaku dugoročno i kompleksno. U međuvremenu, mi vidimo mogućnost i potrebu da postepeno pripremamo našu zajednicu za razvijanje turizma, te da konkretno ponudimo sadržaje koje sada možemo (posjta izvorištu mineralne vode, izleti na očišćenoj obali, prostor za sport u šumskom pojasu, autokampiranje zbog ribolova, kajakaštva, druženja, manifestacija i slično.

Razvojne turističke potencijale Kiseljaka posmatramo sa dva stanovišta:

a) Kao prirodne potencijale koje treba očuvati:

- Jezero Modrac sa oko dva kilometra odličnih plaža pogodnih za izletnike, ali i različite sportove na vodi, poput ribolova ili kajakaštva;
- Šume uz obalu su prepoznate kao zaštitni šumski pojas akumulacije Modrac koji je pogodan za odmor i rekreaciju;
- Priobalni pojas šume i proplanaka, koji dozvoljava prilaz automobilima i biciklima, je pogodan za odmor, izletničke aktivnosti, šetnju, pješačenje, trčanje i drugo;
- Izvor kisele vode koji je oduvijek bio i danas je centar okupljanja i živosti na Kiseljaku;

b) Kao pogodnu turističku infrastrukturu koju treba urediti i prilagoditi posjetiocima:

¹⁵Gradu Tuzla u svojoj „Strategiji razvoja Općine Tuzla do 2026 godine“ planira, na primjer, „Izgradnju sportsko-rekreativnog kompleksa Modrac (MZ Kiseljak)“, a u svom Prostornom planu Općine Tuzla 2006 – 2026 predviđa „Uređenje obalnog pojasa akumulacije Modrac na Kiseljaku, u turističke svrhe“.

- Obala jezera Modrac koja pripada MZ Kiseljak je zapuštena i zahtijevala bi organizovano čišćenje. Važno je izmjestiti i bespravno izgrađene vikend-kućice uz obalu jezera, što su svakako mjere koje predviđaju gradske vlasti i dio su ovog plana;
- Asfaltni put kroz centar Kiseljaka i uz obalu jezera je funkcionalan ali ga treba dodatno urediti. Grad Tuzla je već pokrenuo procedure za renoviranje dijela asfaltnog puta u blizini škole;
- Iznad plaže, u šumskom pojasu, nalaze se dva velika parkinga kojima je moguće prići stepenicama od plaže, te zaobilanim pristupnim putem koji treba očistiti od rastinja. Dodatno bi trebalo izvršiti i pročišćavanje drenažnog dijela uz put i parkinge kako bi mogli biti stavljeni u punu funkciju i koristiti se za potrebe mogućeg autokampa;
- Uz obalu jezera Modrac se nalazi i tzv. „Omladinski internacionalni kamp“, u vlasništvu Grada Tuzle, a kojim je do skoro upravljao UG „Front“. Kamp se prostire na 11.000 m² i na njemu se nalaze i šuma, proplanci i zaravni, kućice/spavaonice, kuhinja, bazen i neki drugi objekti, te kanalizaciona i vodovodna infrastruktura. Tokom velikih poplava u maju 2014. godine služio je kao prihvatni centar, a donedavno su korištene za potrebe aktivnih udruženja na Kiseljaku. Ovaj prostor je donedavno korišten i za proslave 1. maja, kada dođe na stotine ljudi. Nažalost, od početka 2016., kada je UG Front napustio ovaj prostor, kamp je ponovno zapušten i dijelom devastiran, ali ga je moguće lako i brzo revitalizirati ukoliko se izvrši izbor odgovornog subjekta koji bi upravljao kampom i uložio početna sredstvima za njegovo djelimično ili potpuno renoviranje. Ovo u budućnosti može postati multifunkcionalan prostor za sastanke, druženja, izlete, proslave, ali i radionički prostor za rad sa mladima i drugom populacijom, pa čak i neke oblike kongresnog turizma. U kampu bi se moglo zaposliti lokalno stanovništvo, posebno mladi.
- Prostor nekadašnjeg Hotela „Salines“, koji je sada u privatnom vlasništvu, je potpuno devastiran. Moguće je da bi oživljavanjem turizma na Kiseljaku vlasnici imali interesa da izgrade neki novi turistički kapacitet za potencijalne posjetioce;
- Poseban potencijal se vidi u razvoju „centra“ Kiseljaka, a čijim bi se uređenjem sasvim sigurno uljepšala slika Kiseljaka i stvorili uslovi za oživljavanje zajednice. Trenutno su tasmješteni objekat BH Pošte i JU Ambulante, a moguća je i dogradnja prostorija za svojevrsan Dom kulture u istom krugu što bi sasvim sigurno pomoglo da ovaj prostor oživi i postane centar Kiseljaka. U neposrednoj blizini su i ostali potencijali u vidu lokacija bivše pekare, dvije slatičarne, bivših prostorija mjesne zajednice i drugi objekti koji bi se mogli staviti u stare ili nove funkcije ako započnemo planski razvoj Kiseljaka. U tom slučaju se može očekivati i otvaranje drugih pratećih turističkih sadržaja kao što su kafići, prodavnice, prodavnice suvenira i drugo, a što je sve prilika za poduzetništvo, stvaranje dohotka i zapošljavanje.

VI SWOT Analiza

Svijest i znanje o vlastitim snagama, slabostima, šansama i prijetnjama su nam predstavljale vodilju u osmišljavanju naše budućnosti i u planiranju razvoja MZ Kiseljak. SWOT analiza je rađena sa članovima LGZR i predstavlja vezusadašnjeg stanja sa stanjem koje smo definisali ovim akcionim planom.

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> - Interesna grupa građana okupljena je i saraduje unutar Lokalne grupe za razvoj koja želi da pokrene zajednicu sa mrtve tačke (u grupi su uključeni mladi, žene i Romi); - Prirodni potencijali MZ Kiseljaka su 	<p>Okoliš</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voda jezera Modrac je zagađena; - Izvorište kisele vode je zapušteno. - Prisutne su i dalje manje deponijesekundarnih sirovina <p>Zajedništvo i integracija stanovništva</p>

<p>veliki:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ MZ Kiseljak je na obali jezera Modrac koji predstavlja najznačajniji vodeni resurs u TK; ○ Ima izvor prirodne vode kiseljaka; ○ Ima šume visoke zaštitne vrijednosti; ○ Postoje pješačke staze uz obalu i kroz šumu; ○ Biodiverzitet područja je veliki; ○ Obradivo zemljište je dobre kvalitete; <ul style="list-style-type: none"> - Postoji osnovna infrastruktura za razvoj turizma – kamp, bazen, kućice, struja, voda uz obalu jezera; - Povremeni programi neformalnog obrazovanja postoje mada uglavnom za Romsko stanovništvo i najviše iz oblasti zdravlja i poduzetništva. 	<ul style="list-style-type: none"> - Zajednica nema dovoljno informacija o aktivnostima udruženja i organizacija na Kiseljaku; - Romsko stanovništvo nije dovoljno uključeno u razvoj zajednice; - Nedostaju aktivnosti za uključivanje građana (društveni sadržaji, neformalne edukacije, učešće u donošenju odluka i zagovaranje prema donosiocima odluka za rješenja problema na Kiseljaku). - MZ Kiseljak je razuđen i građani nisu dovoljno uključeni u njegov razvoj jer nedostaje centralno mjesto okupljanja i uključivanja građana. <p>Zapošljavanje i poduzetništvo</p> <ul style="list-style-type: none"> - Infrastruktura za razvoj turizma je loša; - Neiskorištena je i neobrađena zemlja; - Kamp je devastiran; - Mali broj obrta i poduzetničkih inicijativa - Romsko stanovništvo na Kiseljaku ima niske kvalifikacije za zapošljavanje (13% završilo srednju školu, a 34% odraslih nema nikakvu školu); <p>Komunalna infrastruktura i stanovanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Putna komunikacija Husino – Kiseljak, kao i u centru Kiseljaka je loša; - Ulična rasvjeta je u dijelovima naselja slaba; - Kanalizacija nije riješena u dijelu naselja; - Zemljište uz obalu jezera je prisvojeno od strane privatnih lica; - Devastirane stare zgrade u centru Kiseljaka; - Stambene kuće i okučnice u „Bankerovoj“ ulici su devastirane i nemaju riješene priključke za električnu energiju i vodu. <p>Obrazovanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ne postoje kontinuirano programi edukacije mladih i odraslih. - Zajednica nema redovne informacije o dešavanjima u školi, izostancima, nasilju, higijenskim uslovima itd.; - Veliki su izostanci Romske djece iz redovne školske nastave; - Prisutni slučajevi međuvršnjačkog nasilja u školi. <p>Zdravlje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Veliki broj Romskog stanovništva nije obezbjedilo zdravstveno osiguranje (od 57 intervjuisanih, 28 je reklo da ima zdravstveno osiguranje); - 42% od 60 ispitanih žena Romske nacionalnosti na Kiseljaku nije upoznato sa pojmom kontracepcije.
<p>Prijetnje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Velika je nezaposlenost svih, a posebno Romskog stanovništva (96%); - Od 106 Romskih domaćinstava njih 31 preživljava putem prosjačenja; - Zagađena je voda jezera Modrac; - Lokalitet trenutno nema nikakav organizirani oblik zaštite, niti na nivou Grada Tuzle, niti na nivou kantona; - Zauzete su kvalitetne poljoprivredne površine za potrebe izgradnje 	<p>Mogućnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kiseljak je interesna tačka u skladu sa Zakonom o akumulaciji jezera Modrac; - Prostornim planom Grada Tuzle 2006-2026, zona Kiseljak je predviđena za rekreacionu zonu; - Veliki je značaj šume na Kiseljaku jer štiti obalni pojas od akumulacije i šume su od izuzetne vrijednosti; - Veliki je značaj Kiseljaka kao turističkog mjesta na mapi budućeg prostornog plana za Jezero Modrac koje je izradilo Ministarstvo prostornog uređnja i zaštite okolice TK;

<ul style="list-style-type: none"> - objekata, najčešće bespravno; - Stanovništvo odlazi u druge zemlje zbog posla, pogotovo mladi; 	<ul style="list-style-type: none"> - Šumski pojas ima potencijal za uređenje biciklističkih i pješačkih staza - Obala Kiseljaka je pogodna za vodeni saobraćaj rekreativnog tipa; - Poljoprivredna djelatnost - uzgoj zdrave, organske hrane – posao je budućnosti;
---	--

VII Naše vrijednosti

Sve što budemo radili u okviru ovog akcionog plana, želimo da bude vođeno sljedećim zajedničkim vrijednostima:

- **Sreća** – jednostavno iskazan osjećaj za kvalitet našeg života u mnogim oblastima; smatramo da je sreća direktno mjerljiva kroz stavove naših sugrađana i time ona postaje mjera našeg uspjeha;
- **Poštenje** – obzirom da ulazimo u ovaj proces sa vlastitim naporima i sredstvima te sa naporima i sredstvima drugih, kao što su partnerstke organizacije, donatori, sponzori i drugo, smatramo da je ova vrijednost bitna i da će dati potreban kvalitet našim međusobnim odnosima;
- **Odgovornost** – smatramo se odgovornim za rješavanje problema u našoj zajednici, ali i prema onima koji nam pomažu u procesu razvoja zajednice;
- **Zajedništvo** – je vrijednost koju dijelimo ne samo zbog činjenice da svi živimo na Kiseljaku, nego da samo zajedničkim zalaganjem možemo razvijati ugodnije okruženje za sebe, svoje komšije, našu djecu. Ovim osjećajem jedni druge budimo i dajemo si snage da istrajemo.

VIII Naša vizija

U procesu izrade ovoga plana, definirali smo dvije vizije:

- Eksternu viziju o tome kako želimo da izgleda naš Kiseljak za 10 godina i
- Internu viziju o tome kako želimo da izgleda naša Lokalna grupa za razvoj za 10 godina (kao mehanizam koji okuplja aktivne građane i koji predstavljaju garant za ostvarivanje eksterne vizije).

8.1. Vizija MZ Kiseljak

MZ Kiseljak je razvijeno turističko mjesto sa uređenom infrastrukturom i iskorištenim prirodnim potencijalima, jezerom i izvorištem kisele vode po kome je i dobio ime, prepoznatljivo u cijeloj regiji i šire. To je sigurno mjesto življenja poštenih i odgovornih građana i građanki koji maksimalno koriste turističke, ekonomske, obrazovne i ljudske potencijale za sretan i uspješan razvoj zajednice. Na Kiseljaku se njeguje zajedništvo i otvorenost prema široj zajednici radi uzajamnog rasta i razvoja. Među mještanima MZ Kiseljak vlada tolerancija, prijateljstvo i razumijevanje.

8.2. Vizija Lokalne grupe za razvoj

Mi smo Lokalna grupa za razvoj (LGZR) Kiseljaka koja u svoj rad uključuje sve kategorije građana, organizacije, lokalne vlasti, potencijalne donatore i sve druge koji žele da sa nama sarađuju. Stvaramo čvrste veze i dobre odnose u zajednici i van nje. Članovi LGZR imaju izgrađene kapacitete za implementaciju projekata i provođenje aktivnosti koje su direktna potreba zajednice i aktivni su u privlačenju investicija iz budžetskih i donatorskih fondova. Naš zadatak je da svojim radom i zalaganjem učinimo život ljudi na Kiseljaku ljepšim, sigurnijim, boljim i da njegove prirodne ljepote približimo drugima kako bi postali važan dio turističke ponude Grada Tuzla i Tuzlanskog kantona.

8.3. Vizija Kiseljaka u vidu crteža

Jedna od radnih grupa je imala zadatak da nacrtaj Kiseljak kako bi voljeli da izgleda za 10 godina. Crtež u je rezultat njihovog rada i ona govori o Kiseljaku koji je ekološki potpuno zbrinuto i razvijeno turističko mjesto na obali Jezera Modrac, čija je voda ponovno pune rijeke, sa nadaleko poznatim izvorom kisele vode koje se ponovno koristi od strane izletnika. U ovoj radnoj grupi je učestvovalo dosta mladih ljudi, koji su svom „budućem“ Kiseljaku nacrtali biblioteku, pozorište, te mnoge druge kulturne sadržaje i aktivnosti, sa puno druženja, muzike i sporta i u kojoj se sve njene nacionalne grupe međusobno uvažavaju i sarađuju.

IX Strategija, strateški pravci, ciljevi i mjere

9.1. Naša strategija

Korištenjem prirodnih resursa Kiseljaka riješeni smo da unaprijedimo ekonomski i društveni razvoj cijele zajednice i tako poboljšamo kvalitet življenja svih stanovnika, posebno najosjetljivih građana Kiseljaka poput mladih, žena, starih i Roma.

Kroz aktivnosti zagovaranja prema institucijama vlasti, tražićemo načine i sredstva za rješenje problema okoliša i zaštite prirodnih resursa Kiseljaka, u skladu sa Zakonom i Strategijom zaštite akumulacije Jezera Modrac. Jedna od ključnih, čak eliminatornih aktivnosti u tom kontekstu jeste implementacija svih dogovora i planova koji se odnose na uređenje obale jezera Modrac i rješavanje osnovnih infrastrukturnih problema čime bi se zaštitio okoliš i otvorile mogućnosti za razvoj lokalne ekonomije. U tom smislu ćemo se udruživati i lobirati kod nadležnih organa na lokalnom i kantonalnom nivou, potencirajući da su naša osnovna ljudska prava da živimo u zdravom i sigurnom okruženju koje nesmije biti dovedeno u pitanje nedomaćinskim odnosom i zanemarivanjem od strane donosioca odluka.

Tražićemo mogućnosti za finansiranje obuka i poduzetničkih inicijativa koje će povećati zapošljivost i podstaći samozapošljavanje građana Kiseljaka koristeći se prirodnim i drugim potencijalima zajednice (doček izletnika koji bi posjećivali izvor mineralne vode, boravak na obali jezera Modrac, korištenje poljoprivrednog zemljišta, itd).

Nastavićemo jačati međusobnu saradnju, redovnu komunikaciju i uključivanje mladih, Roma, žena i drugih isključenih grupa kroz Lokalnu grupu za razvoj zajednice, u cilju ostvarivanja zajedničkih ciljeva i samostalnog rješavanja lokalnih problema. Dodatno želimo da naglasimo da je za nas, građane Kiseljaka, najvažnije to što smo se organizovali i što dijelimo isti san o razvoju naše zajednice! Ovaj plan je samo inicijalni plan koji se treba doradivati iz godine u godinu a u skladu sa razvojem naših kapaciteta da osmišljavamo što bolje strategije, projekte i akcije.

Dodatno ćemo jačati međuljudske odnose kroz korištenje zajedničkih prostora, organiziranje sportskih i kulturnih sadržaja, ali i kapacitete aktivnih građana, posebno mladih kroz neformalne edukacije iz oblasti liderstva i komunikacije, ali i realizaciju projekata, traženja donatora i pripreme prijedloga projekata.

Kroz posebne programe edukacije i savjetovanja za Romsku populaciju, radićemo na povećanju nivoa njihove kolektivne i individualne odgovornosti, te samostalnog djelovanja po pitanju traženja i korištenja prava na socijalnu i zdravstvenu zaštitu, zaposlenja, društvene i političke participacije i drugog, te tako direktno uticati na poboljšanje uslova življenja ove populacije.

9.2. Strateški pravci, ciljevi i mjere

9.2.1. Oblast okoliša, javne infrastrukture i stanovanja

Strateški pravac 1

Unaprijediti stanje okoliša, komunalne infrastrukture i kulture stanovanja na Kiseljaku kako bi se unaprijedilo okruženje za razvoj turizma i bolje iskoristili turistički potencijali Kiseljaka.

Polazište

Najveću prepreku unapređenju stanja okoliša na Kiseljaku predstavlja činjenica da je voda jezera Modrac zagađena, te da se ovo pitanje neće moći riješiti izolovanim djelovanjem od strane građana ili lokalnih vlast, nego da je potrebno povezivanje sa širom interesnom zajednicom na nivou TK koja bi zagovarala i tražila dugoročno rješenje ovog problema. Drugi veći problem predstavljaju površinske vode koje za vrijeme velikih padavina plave izvorište kisele vode. Za razliku od prethodnog, ovaj problem je manjeg obima i njegovo rješenje je dato u ovom akcionom planu kao jedan od prvih projekata u ovoj oblasti. Dodatno je potrebno finalizirati projekat spajanja javnih objekata na kanalizacionu mrežu u centralnom dijelu naselja, ali i okolnih stambenih jedinica kako bi se poboljšali higijenski uslovi života i smanjio rizik od zagađivanja jezera i cijelog okoliša.

Još uvijek pojedini dijelovi zajednice imaju problema sa smećem, pa čak i neobezbijeđenim deponijama smeća, koje su se zadržale zbog prikupljanja sekundarnih sirovina od strane određenog broja porodica, ali značajno utiču na ugrožavanje higijenskih uslova u naselju. Zbog toga je potrebno odmah djelovati sa projektima kojima će se očistiti Kiseljak od smeća putem volonterskih akcija, ali koordiniranim akcijama čišćenja sa JP Komunalac Tuzla.

U cilju čišćenja obale jezera za nesmetan pristup potencijalnim izletnicima, ribarima i rekreativcima, potrebno je ukloniti sve bespravno izgrađene objekte uz obalu jezera. Predviđa se prethodno određivanje javne površine uz obalu jezera koja je pogodna za auto-kampovanje gdje bi se mogle premjestiti kućice koje se trenutno nalaze uz samu obalu jezera. Za ovaj prostor budućeg autokampa predviđeno je i obezbjeđivanje osnovne komunalne infrastrukture, kao što je voda, struja i wc.

Pored toga, neophodno je započeti rješavanje pitanja upravljanja prostorom međunarodnog kampa, koji se može iskoristiti za različite namjene, ne samo za potrebe razvoja turizma, nego i za potrebe zapošljavanja, te obrazovanja, pogotovo mladih.

Pored ovih vidljivih infrastrukturnih projekata, te akcije čišćenja okoliša, potrebno je poboljšati uslove življenja u romskim naseljima, posebno u Bankerovoj, ozirom da su tamošnji stambeni objekti devastirani i da su neke porodice isključene sa priključaka električne energije i vode, što dovodi u pitanje higijenske uslove u kojima školska djeca iz ovog naselja žive. Pored toga, potrebno je organizovati i programe edukacije o kulturi stanovanja i odgovornom stanovanju.

Prema svemu rečenom, u ovom planu se svakako želimo fokusirati na intervencije koje lokalna vlast, MZ i njeni građani mogu uraditi odmah, kako bi se Kiseljak postepeno uređivao u cilju razvoja turizma i privlačenja potencijalnih izletnika. Kao jedna od prvih aktivnosti koje pogoduju realizaciji ovog plana je već pokrenuta rekonstrukcija dijela putne komunikacije u centru Kiseljaka, uz izgradnju trotoara i poboljšanje horizontalne i vertikalne signalizacije čime će se povećati sigurnosti djece i pješaka u samom centru Kiseljaka.

Strateški ciljevi

1. Valorizirati prirodni, ljudski i turističko-razvojni potencijal Kiseljaka
2. Redovno održavati čistu okolinu i napraviti ugodan ambijent zaživljenje i boravak izletnika na Kiseljaku
3. Poboljšati kvalitet putne komunikacije i cjelokupnu komunalnu i stambenu infrastrukturu na

Kiseljaku.

4. Urediti obalu jezera Modrac za slobodan pristup izletnicima i osobama koji upražnjavaju sportove na vodi

Mjere

- Definirati granice Kiseljaka i proglasiti područje Kiseljaka od izuzetne važnosti za razvoj turizma (Gradsko vijeće)
- Dogovoriti sa JKP Komunalac o načinima redovnog održavanja čistoće na Kiseljaku (LGZR)
- Zagovarati za reparacije devastiranih stambenih objekata (LGZR)
- Usvojiti izmjene i dopune Odluke o javnom komunalnom redu (januar-april 2017) Gradsko vijeće
- Izdati rješenja za uklanjanje bespravno izgrađenih objekata na obali jezera/služba i inspekcija
- Riješiti upravljanje prostorom međunarodnog kampa /Gradsko vijeće

Tabela 1 Akcioni plan u oblasti okoliša, javne infrastrukture i stanovanja

Br.	Prijedlozi za projekte i akcije	Rezultati	Odgovornost	Vremenski okvir	Okvirni budžet/KM				Donatorska sredstva	Gradski budžet
					2017	2018	2019	ukupno	KM	KM
1	Projekat pod nazivom "Uredjenje izvorišta Kiseljaka" *	uređena okolina izvorišta i kanala za otpadne vode; uspostavljena upozorenja za nesavjesne građane uspostavljen sistem prijave npr. putem "hitnog telefona"	Savjet MZ, LGZR, Fondacija, Zemlja djece u BiH	2017	20.000	0	0	20.000	10.000	10.000
2	Projekat zagovaranja pod nazivom „Unaprjeđenje potencijala jezera Modrac kao prioritet lokalne zajednice“ *	realizirati okrugli sto s ciljem definisanja zajedničkih interesa mjesnih zajednica na obali jezera Modrac; kreirana i osposobljena lobi grupa za samostalne nastupe lobiranja i javnog zagovaranja prema kantonalnim i višim nivoima vlasti.	Mjesne zajednice koje okružuju jezero Modrac.	2017-2019	500	2.000	1.000	3.500	3.500	0
3	Projekat pod nazivom "Čista okolina kao preduslov za bolje uslove življenja" *	organizovati volonterske akcije čišćenja obale i zapuštenih dijelova Kiseljaka na godišnjoj osnovi; organizovati kampanju podizanja svijesti javnosti za održavanje čistoće putem tabli, postera, diskusija i medija	Centar za ekologiju i energiju LGZR	2017-2019	2.000	2.000	2.000	6.000	6.000	0
4	Projekat "Rekonstrukcija dijela putne komunikacije Husino Kiseljak“*	izvršiti rekonstrukciju puta na Kiseljaku od pruge do škole u prvoj fazi (2016) (već planirana sredstva gradskih vlasti u iznosu od 200.000 KM nije navedeno kao trošak u ovom planu) izvršiti popravke puta od škole do kraja obale jezera u drugoj fazi u kombinaciji sa osposobljavanjem komunalne infrastrukture u tački 7	Služba za komunalne poslove, izgradnju i poslove MZ	2017-2018	150.000	0.00	0.00	150.000	0	150.000

5	Projekat "Izgradnja dijela kanalizacione mreže" *	(priključivanje kuća u centralnom i priobalnom dijelu Kiseljaka na centralni kanalizacioni sistem	Služba za komunalne poslove, izgradnju i poslove MZ, LGZR	2017-2018	200.000	150.000	0	350.000	0	350.000
6	Projekat "Odgovorno stanovanje za zdravo odrastanje" *	(organizovati edukacije građana o odgovornom stanovanju i kulturi stanovanja)	LGZR, Civilna zaštita	2017-2019	2.000	2.000	2.000	6.000	6.000	0
7	Revidirati i osposobiti komunalnu infrastrukturu uz obalu jezera	Proglašena javna površina pogodna za kampovanje i boravak u prirodi (maj 2017)Osigurana voda, struja, wc za kamp (sept 2017)Očišćen put za pješake i bicikliste (sept 2017)	Služba za komunalne poslove, izgradnju i poslove MZ	juni-sept 2017	50.000	0	0	50.000	0	50.000
8	Osposobiti međunarodni kamp za mlade**	Očišćen kamp Izrađen poslovni plan i građevinski projekat ponovno osposobljavanje i uređenje međunarodnog kampa pogodan za korištenje od strane kampera i izletnika	Služba za KPIMZ, Turistička zajednica/Panonika/neki novi investitori	2017-2019	5.000	150.000	45.000	200.000	100.000	100.000
UKUPNO OKOLIŠ, INFRASTRUKTURA I KULTURA STANOVANJA					429.500	306.000	50.000	785.500	125.500	660.000

* Projekat je dodatno opisan u Obrascu za projektni prijedlog koji se nalazi u prilogu

**Ovaj projekat treba da se napiše i predložena sredstva za su okvirna i služi samo za dalja planiranja i prezentiranja potencijalnim donatorima

9.2.2. Oblast obrazovanja i cjeloživotnog učenja

Strateški pravac 2: Otvoriti prilike za obrazovanje i jačanje kompetencija građana/ki a Kiseljaka posebno kod djece, mladih, žena, Roma i svih nezaposlenih kroz redovno obrazovanje u školi i kroz neformalne programe obrazovanja u svim sferama života (poduzetništvo, demokratija, liderstvo, kultura življenja, radne navike itd.) a u cilju povećanja šansi pri zapošljavanju i samozapošljavanju, te izgradnju pojedinca sposobnog za aktivnu ulogu u zajednici.

Polazište

U oblasti obrazovanja i cjeloživotnog učenja, radna grupa je krenula od potreba JU OŠ Kiseljak. Jedan od najvećih izazova je nedostatak stručnog osoblja koji bi se dodatno angažovao u radu sa djecom koja imaju veliki broj izostanaka sa nastave zbog stambenog migriranja, koja su vaspitno zapuštena i imaju poteškoće u učenju i ponašanju, teškoće sa vidom i poteškoće sa govorom, prestarili učenici ili učenici koji nisu na vrijeme upisani. Nažalost, dodatno osoblje u školi nije moguće angažovati bez prethodnih pregovora sa nadležnim kantonalnim ministarstvom. Stoga je predloženo da se nastave i pokrenu novi programi u saradnji sa organizacijama civilnog društva, koje bi značajno pomogle radu škole i tretiranju one djece koja ne idu u korak sa redovnim nastavnim procesom ili iz nekog razloga prekidaju osnovno, te češće srednjoškolsko obrazovanje. Potrebno je u okviru svih progama podrške djeci raditi na podizanje svijesti roditelja o potrebi obrazovanja djece i poboljšanju saradnje između roditelja i škole jer je to preduslov za uspješno obrazovanje djece i mladih. Kada je riječ o sadržajima za djecu do 6 godina, MZ Kiseljak trenutno ne nudi nikakve edukativno-rekreativne aktivnosti u koje bi se isti mogli uključiti.

Zbog velikog procenta mladih, posebno mladih Roma, koji ne nastavljaju srednjoškolsko obrazovanje, potreban je veći angažman cijele zajednice da se ova populacija animira u što većem broju na naknadno završavanje srednjeg obrazovanja ili završavanje zanatskih obuka koje će im pomoći u pronalasku zaposlenja ili osnivanju samostalnog biznisa.

U cilju povećanja stepena zaposlenosti svih stanovnika, potrebno je pronaći načine i sredstva za dodatne programe neformalnog obrazovanja za odrasle, a sve u cilju povećavanja šansi za zapošljavanje i generalno za uključivanje u društveno-politički život zajednice ove najosjetljivije populacije. Bez većih šansi za obrazovanje van formalnog sistema, ova zajednica neće imati mogućnosti da se ekonomski razvija i izlazi iz siromaštva, upravo zbog jako niske stope obrazovanja velikog broja stanovnika Romske nacionalnosti.

Dodatno je potrebno povećati znanja i vještine stanovnika Kiseljaka u potrebnih za razvoj turizma i ugostiteljstva, ali i bavljenja poljoprivrednim djelatnostima. Neki prijedlozi za ove programe su navedeni u oblasti obrazovanja i cjeloživotnog učenja, a neki su navedeni u oblasti zapošljavanja i poduzetništva, te oblasti društvenog razvoja.

Svi programi obrazovanja u ovom planu imaju za cilj da se poveća nivo znanja stanovnika o zaštiti okoliša, znanja o kreativnom pristupu razvoju projekata i akcija u zajednici, znanja o poduzetništvu, posebno poduzetništvu u turizmu i poljoprivedi. Dodatno se predlažu inicijative za animiranje nezaposlenih stanovnika na pristupanju dokvalifikaciji ili prekvalifikaciji koje se nude od Službe za zapošljavanje ili drugih institucija i organizacija.

S obzirom da postoje udruženja koja već implementiraju programe psihosocijalne podrške, pomoći u učenju, prevencije nasilja u školi i porodici, edukacijama iz oblasti kulture življenja, prevenciji zdravlja, to je bilo potrebno predstaviti ove programe, kako ne bi došlo do eventualnih preklapanja i razmjenile informacije o korisnicima u cilju postizanja boljih rezultata svakog programa edukacije pojedinačno.

Strateški ciljevi

1. Obezbijediti djeci aktivno sudjelovanje u nastavnom procesu i dostizanje optimalnih akademskih rezultata u OŠ Kiseljak
2. Omogućiti odraslom, punoljetnom stanovništvu prilike za izgradnju vještina i znanja za samostalan poduzetnički rad
3. Uspostaviti svrsishodno i funkcionalno intersektoralno partnerstvo između OŠ „Kiseljak“ i institucija i organizacija na nivou MZ Kiseljak, grada Tuzle i TK zavisno od potreba i problema s kojima se susreće

Mjere

- Poduzeti aktivnosti na dobijanju saglasnosti MONKS-a za izvedbu projekta
- Educirati zainteresovano stanovništvo o mogućnostima za izgradnju dodatnih vještina i znanja
- Podići svijest građana MZ Kiseljak o potrebi i mogućnostima za samostalan rad
- Da menadžment i uposlenici škole se opredjele da će raditi na jačanju MZ Kiseljak kroz njihovo polje djelovanja – odgojno-obrazovni proces u školi i zajednici
- Zagovarati da škola i zajednica budu opremljeni sa kvalitetnih školskim pomagalima, kako bi se povećao kvalitet nastavnog procesa (Informatički kabinet, muzicki, laboratorije, oprema za sport, školske sekcije, rekviziti neki, metodički instrumenti, Biblioteka igračaka i sl)
- Promovirati važnost obaveznog predškolskog obrazovanja djece i lobirati i zagovarati da JU otvori obdanište u ovom naselju ili otvaranjem mini igraonice i sl.
- Promovirati važnost osnovnog obrazovanja djece, sa posebnim akcentom na romsku djecu
- Osnivanje dnevnog centra za predškolsku djecu/ili za školsku djecu
- Osigurati besplatne udžbenike, školski pribor i školsku užinu za socijalno ugroženu djecu u OŠ Kiseljak

Tabela 2 Akcioni plan za oblast obrazovanja i cjeloživotnog učenja¹⁶

Br.	Prijedlozi za projekte i akcije	Rezultati	Odgovornost	Vremenski period	Okvirni budžet/KM				Donatorska sredstva KM	Gradski budžet KM
					2017	2018	2019	Ukupno		
1	Projekat "Osnaživanja Romske djece u naselju Kiseljak" *i **	implementirane su edukativno-kreativno-rekreativne aktivnosti za djecu predškolskog i osnovnoškolskog uzrasta; realiziran je savjetodavni rad s roditeljima o važnosti obrazovanja i rizika migracija	OŠ Kiseljak, PZ TK, MONKS TK, Zemlja djece. UR „Euro Rom“	sept 2016-juni 2017	13000	13.000	13000	39000	39.000	0
2	Projekat "Škola za 21. vijek" *i	unaprjeđene su kompetencije osoblja OŠ "Kiseljak" za uvođenje novih metoda u radu OŠ Kiseljak; prilagođen je rad u školi djeci koja su iz određenog razloga izostala iz redovnog nastavnog procesa.	OŠ Kiseljak, PZ TK, MIOS, MONKS TK,	jan 2017-jan 2020	5000	10000	10.000	25000	25.000	0
UKUPNO OBRAZOVANJE I CJELOŽIVOTNO UČENJE					18.000	23.000	23.000	64.000	64.000	0

* Projekat je dodatno opisan u Obrascu za projektni prijedlog koji se nalazi u prilogu

**Projekti za osnaživanje Romske djece na Kiseljaku kroz saradnju sa školom se provode od strane UG Zemlja djece u BiH, Amica Educa, Evangelističke crkve, Sae Roma, Euro Rom, te drugih organizacija. Imenovani projekat se provodi i finansira od strane UG Zemlja djece u BiH.

*** Imenovani projekat se planira provoditi od strane FTZ u saradnji sa MIOS Tuzla.

¹⁶ Oblast obrazovanja se prepliće sa svim drugim oblastima. Neformalne edukacije u oblasti zapošljavanje i društvenog razvoja su predviđene u ovim sektorskim planovima

9.2.3. Oblast zapošljavanja i poduzetništva

Strateški pravac 3. Pokrenuti nove programe zapošljavanja koji se oslanjaju na turističke i poljoprivredne potencijale Kiseljaka i koje otvaraju prilike za poduzetničke aktivnosti, zapošljavanje i samozapošljavanje građana Kiseljaka.

Polazište

Visoka je stopa nezaposlenosti na Kiseljaku, a posebno mladih(39%) i Romske populacije (96%). Zaposleno stanovništvo uglavnom radi van Kiseljaka, dok se Romsko stanovništvo najviše bavi prikupljanjem sekundarnih sirovina (31 porodica), ali i prosijačenjem. Nekoliko porodica su korisnici socijalne pomoći ili su u čestim migracijama. Mladi se sve češće odlučuju na odlazak iz zemlje zbog traženja zaposlenja.

SWOT analiza je pokazala da postoje dobri potencijali i šanse za Kiseljak u oblasti razvoja turizma, u kojem građani vide najveći prostor za razvoj lokalne ekonomije i zapošljavanje. Međutim, analiza je pokazala da je potrebno stvoriti preduslove za razvoj turizma, te poboljšati prvo komunalnu infrastrukturu i stanje okoliša, kao i riješiti imovinsko pravne odnose sa uzurpiranim zemljištem na obali i napuštenim prostorom omladinskog kampa koji može biti dobar potencijal za zapošljavanje mladih i/ili socijalno osjetljivih grupa, poput nezaposlenih, Roma i slično.

Pored turizma, postoje dobre šanse i potencijali za poljoprivrednu proizvodnju, posebno proizvodnju zdrave hrane, što se lako može integrisati u razvoj turizma. Međutim, većina obradivog poljoprivrednog zemljišta je neiskorišteno i neobrađeno.

Iz ovih razloga, potrebno je ojačati kapacitete građana, posebno žena i mladih, te Roma za pohađanje programa neformalne edukacije koji bi obuhvatio i praktične obuke za razvoj poduzetničkih vještina i upravljanje malim biznisima i obrtima.

Dodatno je planirano obezbjeđivanje finansijskih podsticaja za otvaranje malih obrta i biznisa u oblasti turizma, poljoprivredne i plasteničke proizvodnje, kućne radinosti, starih zanata, raznih turističkih usluga i drugog. U sve predloženo inicijative bi bila aktivno uključena i Romska populacija, a posebno žene i mladi.

Time bi se ojačali ljudske potencijali na Kiseljaka koji će biti u stanju da se uključe u razvijanje nove turističke ponude ili će jednostavno dobiti priliku za ostvarivanje prihoda za održavanje kućnog budžeta. S tim u vezi su predloženi i programi obuke za žene i mlade u oblasti upravljanja kućnim budžetom.

Kroz ovaj akcioni plan je predložen i projekat zagovaranja za izradu Strategije razvoja turizma na Kiseljaku koji bi preuzela LGRZ sa namjerom da se detaljnije razrade projekti koji se već predviđaju razvojnim planovima Grada Tuzla, a koji se odnose na izgradnju turističko-rekreativnog kompleksa u MZ Kiseljak. U okviru ovog projekta treba insistirati na planiranju obuka i treninga za stanovnike koji bi bili zainteresovani za pružanje turističkih usluga, a za to nemaju dovoljno znanja i iskustava (jačanje turističkih kapaciteta u individualnom vlasništvu putem grantova i treninga za npr. pružanje usluga prenoćišta, pripremanje ishrane i drugo).

U ovoj oblasti je potrebno kontinuirano pratiti i mogućnosti za subvencioniranje zapošljavanja i podrške samozapošljavanja Roma i drugih teško zapošljivih kategorija koji putem postojećih i novih programa iz javnog sektora (Službe za zapošljavanje, lokalne i kantonalne vlasti).

Strateški ciljevi

<ol style="list-style-type: none"> 1. Ojačati kapacitete građana, posebno žena i mladih, kroz neformalne treninge i praktične obuke za razvoj poduzetničkih vještina i upravljanje malim biznisima i obrtima. 2. Obezbediti finansijske podsticaje za razvoj poduzetništva, malih, obrta i biznisa u oblasti turizma, poljoprivredne i plasteničke proizvodnje, kućne radinosti, starih zanata, raznih turističkih usluga, itd) 3. Ojačati turističke potencijale Kiseljaka u cilju zapošljavanja i samozapošljavanja građana Kiseljaka.
<ul style="list-style-type: none"> - Održati aktivnu saradnju gradske uprave sa Lokalnom grupom za razvoj MZ Kiseljak i oblasti zapošljavanja, koja će: <ul style="list-style-type: none"> • Animirati nezaposlene stanovnike da se uključe u treninge o poduzetništvu i kurseve za prekvalifikacije • Posebno animirati žene i mlade da se uključe u obuke za pokretanje poslovnih aktivnosti - Pregovarati sa donatorima za fond za poduzetništvo i zapošljavanje ranjivih kategorija - Pregovarati sa gradskim vlastima za dodjelu zemljišta za uzgoj plastičke i poljoprivredne proizvodnje. - Rijesiti imovinsko-pravne odnose nad zemljištem uz obalu, kao i omladinskim centrom - Zagovarati ponovno pokretanje omladinskog kampa i ispitati mogućnosti za prepuštanju vođenja kampa nekom pravnom licu sa Kiseljaka - razmišljati o razvoju omladinskog preduzetničkog inkubatora u oblasti turizma

Tabela 3 Akcioni plan u oblasti zapošljavanja i poduzetništva

Br.	Prijedlozi za projekte i akcije	Rezultati	Odgovornost	Vremenski period	Okvirni budžet/KM				Donatorska sredstva KM	Gradski budžet KM
					2017	2018	2019	ukupno		
1	Projekat za "Ekonomsko osnaživanje Roma i Romkinja MZ Kiseljak" *	implementiran trening za jačanje kapaciteta žena Romkinja koje žele pokrenuti male biznise iz oblasti poljoprivrede i plastičke proizvodnje	FTZ u saradnji sa UŽR Bolja budućnost, UR „Euro Rom“	godišnje	3.000	3.000	3.000	9.000	9.000	0
2	Projekat "Uključivanje i poduzetništvo mladih" *	- implementiran trening za mlade iz oblasti poduzetništva i pisanja biznis plana	FTZ/treneri	godišnje	2.000	2.000	2.000	6.000	6.000	0
3	Trening za finansijsko opismenjavanje mladih i žena (kućni budžet i zajmovi) -	- Implementiran trening za 30 učesnika godišnje (mladi i žene) iz oblasti upravljanja kućnim budžetom i zajmovima.	FTZ u saradnji sa CFKS	godišnje	2.000	2.000	2.000	6.000	6.000	0
4	Zagovarati za zapošljavanja socijalno ugroženih građana (preko subvencija od službe za zapošljavanje ili zapošljavanja u javnim institucijama i javnim preduzećima – čišćenje, pomoćni radnici)		LGRZ uz podršku FTZ	kontinuirano	0	0	0	0	0	0
5	Podržati poduzetničke aktivnosti za smanjenje siromaštva (poljoprivreda, turizam, domaća radinost, itd.)	Podržano je 10 biznis planova za žene Romkinje i Rome Podržano je 10 inovativnih biznis planova stanovnika Kiseljaka uz kriterije da je minimalno 50% su nezaposleni mladi i žene, te Romi	FTZ uz podršku donatora	2017-2019	50.000	50.000	50.000	150.000	100.000	50.000

6	Izraditi sveobuhvatni plan razvoja turizma u MZ Kiseljak do 2026. godine	Plan razvoja turizma koristi svim zainteresovanim akterima za ulaganje u MZ Kiseljak do 2026 godine.	MZ Kiseljak/ LGZR/FTZ/Turisti čka zajednica/G/ rad Tuzla	Do kraja 2018	0	15.000	0	15.000	7.500	7.500
UKUPNO ZAPOŠLJAVANJE I PODUZETNIŠTVO					57.000	72.000	57.000	186.000	128.500	57.500

* Projekat je dodatno opisan u Obrascu za projektni prijedlog koji se nalazi u prilogu

9.2.4. Oblast zdravstvenog prosvjećivanja i socijalne zaštite

Strateški pravac 4: Provoditi programa zaštite zdravlja i zdravstvenog prosvjećivanja, posebno za najosjetljivije grupe građana kako bi s jedne strane svi građani imali jednake šanse po pitanju liječenja, školovanja, zapošljavanja i kako bi, s druge strane cijela zajednica bila zdravije i privlačnije okruženje za razvoj rekreativnog turizma.

Zdravlje i zdravstveno prosvjećivanje je usko povezana sa stanjem okoliša, kulturom življenja i stanovanja, infrastrukturom, te gneralno kvalitetom življenja u naselju. Samo zdrava, socijalno zbrinuta i sigurna zajednica, koja posjeduje optimizam i životnu energije može otvoriti vrata za posjetioce i pružiti ugodan osjećaj bezbjednog boravka u prirodi Kiseljaka.

SWOT analiza je pokazala da postoji potreba za pojačanim intervencijama u oblasti zdravstvenog prosvjećivanja i socijalne zaštite zbog toga što dosta veliki procenat naših sugrađana romske nacionalnosti nisu riješili svoja prava na zdravstveno i socijalno osiguranje, čime se značajno smanjuje njihova šansa za pristupanje redovnom obrazovanju, liječenje, kao i tržištu rada. Zbog toga je potrebno uložiti dodatne napore da se poveća obuhvat romske populacije sistemom zdravstvene i socijalne zaštite. Dodatno je potrebno jačati svijest neobrazovanih građana o zdravstvenim rizicima i rizičnim ponašanjima, te faktorima očuvanja zdravlja.

Najvažnija i najveća inicijativa u ovoj oblasti je zagovaranje i iznalaženje sredstava da se oformi Savjetovalište čiji bi se rad zasnivao na pružanju usluga iz oblasti uvođenja u prava na zdravstveno i socijalno zbrinjavanje, ali i savjetovanju po pitanju higijenskih navika, kulture življenja, očuvanja zdravlja, prevencije rizičnih ponašanja i slično. Savjetovanjem i edukacijom o očuvanju zdravlja treba biti obuhvaćeno najmanje 80% ove populacije, koje bi provodila stručna lica angažovana od strane aktivnih udruženja na Kiseljaku ili direktno od strane javnih institucija, poput Centra za socijalni rad Tuzla i Doma zdravlja. Fokus bi se stavio na edukaciju o zaštiti žena, odgovorno roditeljstvo i zdravlje u ranom odrastanju.

Strateški ciljevi

1. Educirati građane Kiseljaka o značaju i zaštiti zdravlja i korištenju usluga iz oblasti socijalne i zdravstvene zaštite
2. Osnažiti Romsko stanovništvo u cilju bolje integracije u zajednici gdje žive. Upoznati roditelje o značaju zdravlja u ranom odrastanju djece.

Mjere

- Izvršiti analizu stanja stvarnih potreba Roma u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite, obrazovanja i dr.
- Izvršiti analizu kojom bi bio utvrđen broj djece po uzrastu koja ne posjeduju zdravstvenu zaštitu.
- Lobirati kod nadležnih institucija za ustupanje kadrova za rad savjetovališta (Min. Zdravstva, CSR) i Gradske uprave za korištenje prostora.
- Ostvariti saradnju sa Zavodom zdravstvenog osiguranja, Ministarstvom obrazovanja, Centrom za socijalni rad i dr. ustanovama s ciljem uvođenja mještana u sistem zdravstvene i socijalne zaštite.

Tabela 4 Akcioni plan u oblasti prevencije zdravlja i socijalnog zbrinjavanja

Br.	Prijedlozi za projekte i akcije	Rezultati	Odgovornost	Vremenski period	Okvirni budžet/KM				Donatorska sredstva i drugi izvori	Gradski budžet /KM
					2017	2018	2019	ukupno		
1	Projekat "Uspostavljanje svjetovaništa na području MZ Kiseljak" *	- formiran je tim i uspostavljeno Savjetovanište za pružanje usluga savjetovanja u oblasti socijalnog zbrinjavanja i zaštite zdravlja (socijalni radnik, romski medijator, ljekar, nastavnik-pedagog)	FTZ u saradnji sa CSR Tuzla, UG Zemlja djece u BiH, medijator iz Romske populacije, Ambulanta	mart - decembar 2017.	10.000	10.000	10.000	30.000	24.000	6.000
2	Projekat "Program zaštite zdravlja i zdravstvenog prosvjećivanja za ranjive grupe u MZ Kiseljak" *	- provedeno je istraživanje o obimu i vrsti zdravstvenih problema kod građana MZ Kiseljak; - organizovani su specijalistički pregledi za Romsku populaciju s posebnim fokusom žene i djecu; - organizovane su edukacije o prevenciji i očuvanju ličnog zdravlja	Udruženje žena romkinja "Bolja Budućnost", UR „Euro Rom“	februar-decembar 2017.	10.000	5.000	5.000	20.000	20.000	0
UKUPNO PREVENCIJA ZDRAVLJA I SOCIJALNO ZBRINJAVANJE					20.000	15.000	15.000	50.000	44.000	6.000

* Projekat je dodatno opisan u Obrascu za projektni prijedlog koji se nalazi u prilogu

9.2.5. Oblast društvenog razvoja, integracije i participacije

Strateški pravac 5: Unapređenje društvenog života, integracije i participacije građana na Kiseljaku putem kulturnih, sportskih i drugih događaja, a što treba da doprinese jačanju zajedništva međuljudskih odnosa i otvorenosti zajednice

U proteklih 20 godina, zbog demografskih promjena, nezaposlenosti i siromaštva, u MZ Kiseljak je narušena društvena kohezija, a kvalitet življenja u poređenju sa prethodnim godinama znatno je lošiji. Međutim, od prošle godine, zahvaljujući pojedincima u Savjetu MZ i članovima aktivnih udruženja na Kiseljaku, povećala se saradnja među građanima posebno kroz osnivanje LGZR, o čemu je dosta već rečeno u ovom dokumentu. Na osnovu iskustava u radu LGZR, svjesni smo da je potrebno uložiti dodatne napore da se mobilizira i organizira veći broj građana za aktivno djelovanje u zajednicu, pogotovo mladih, žena i Romske populacije.

S jedne strane je potrebno motivirati sve građane Kiseljaka, posebno mlade i žene, da učestvuju u u planiranju razvoja zajednice, da se uključuju u rad udruženja, te da budu aktivni roditelji u saradnji sa školom i drugo. S druge strane je potrebno insistirati na uključivanju Romske populacije u zajednici koja je izuzetno ranjiva, živi u prilično lošim ekonomskim, socijalnim, zdravstveno/higijenskim i ostalim uslovima i koja često migrira sa Kiseljaka pa je slabiji osjećaj pripadnosti zajednici ovakvih porodica.

Kako je u analizi zajednice već naglašeno, preduslov za kvalitetno uključivanje svih građana u društveni život zajednice je postojanje centralnog mjesta okupljanja za sve stanovnike, koje na Kiseljaku ne postoji. Ovakav jedan društveni prostor je ključna karika u procesima organiziranja i integracije mještana Kiseljaka. Zajednica nema prostor koji bi bio iskoristiv za organiziranje edukacija, seminara, tribina, ali i drugih usluga za građanstvo, te bi imao i informativni karakter o aktuelnostima, što je značajno za ovakvu ruralnu zajednicu. Projektom FTZ podržana je adaptacija društvenog prostora u Poljani, koji je odličan za pojedine društvene događaje, ali je daleko od škole i centra Kiseljaka i time ga čini neprivačnim za korištenje od strane različitih kategorija stanovništva.

Nedostatak prostora ovakve vrste je doveo do gašenja kulturno umjetničkog društva, što oslikava kakve posljedice donosi zanemarivanje pitanja adaptacije prostora u MZ Kiseljak koji bi postao mjestom okupljanja svih mladih iz zajednice, gdje bi radili zajedno, te učili i njegovali tradiciju svih etničkih skupina koje žive na Kiseljaku.

Integracija stanovništva i dobri međuljudski odnosi se najbolje razvijaju kada radimo sa svim članovima zajednice podjednako, a ne kada se bavimo problemima ili interesima samo jedne populacije.

Stoga, članovi ove radne grupe su najviše radili na analizi ideje o pokretanju društvenog centra u centru Kiseljaka, koji će predstavljati okosnicu društvenog i kulturnog razvoja Kiseljaka, ali i priliku za organizovanje neformalnog i svakog drugog vida obrazovanja koje je u ovoj zajednici istaknuto kao najpotrebnije. Kako je već rečeno u oblasti obrazovanja, bez otvaranja novih prilika za neformalno i informalno obrazovanje, ova zajednica neće imati mogućnosti da se društveno i ekonomski razvija u punom kapacitetu.

Ovakav jedan centar, u saradnji sa školom i partnerskim organizacijama, mogao bi obuhvatiti sve dole predložene projekte i akcije.

U cilju razvijanja osjećaja pripadnosti zajednici, i potreba kao i obaveza čuvanja i očuvanja infrastrukture u zajednici, grupa smatra da ako ljudi u zajednici učestvuju u izgradnji i adaptacijama, da će imati drugačiji odnos prema urađenom, nego da neko iz vana dolazi i rješava njihove probleme. Zajednica će kroz članstvo u Mreži aktivnih zajednica da radi na takvoj integraciji, mobiliziranju zajednice na zajedničke akcije i aktivnosti. Ponekad je i lična donacija važan osjećaj participacije u realiziranim projektima, pa ni taj aspekt neće biti zaboravljen.

Strateški ciljevi

1. Zajednica će unaprijediti društveni život i integraciju ranjivih kategorija (mladih, žena, nezaposlenih pripadnika nacionalnih manjina) kroz razvoj kulture i sporta
2. Građani Kiseljaka će razvijati svoje kapacitete i osjećaj pripadnosti zajednici

Mjere

- Uspostavljanje društvenog omladinskog centra (zagovaranje prema gradskim vlastima za dozvolu za korištenje i adaptaciju)
- U društvenom centru stvoriti uslove za organizaciju i realizaciju edukacija na teme liderstva, aktivnog građanstva, projekt menadžemnta, ekologija

Tabela 5 Akcioni plan u oblasti društvenog razvoja, integracije i participacije

Br.	Prijedlozi za projekte i akcije	Rezultati	Odgovornost	Vremenski period	Okvirni budžet				Donatorska sredstva KM	Gradski budžet KM
					KM					
					2017	2018	2019	ukupno		
1	Projekat "Razvoj lokalne demokratije"*	<ul style="list-style-type: none"> - putem edukacije o građanskom učešću, projektnom planiranju i liderstvu u zajednici (uključiti Romsku populaciju)osnaženi kapaciteti članova LGZR - razvijena svijest članova LGZR o građanske odgovornosti; - realizovane edukacije na temu zaštite okoline, u cilju razvijanja svijesti o pripadnosti zajednici i brizi o zajednici. 	FTZ, MAZ, OSCE	Kontinuirano	5.000	5.000	5.000	15.000	15.000	0
2	Projekat "Razvoj centra za društveni razvoj, otvoreno obrazovanje i kulturu " *	<ul style="list-style-type: none"> - dograđene i proširene prostorije u MZ Kiseljak kod Ambulante (alternativno rješenje je statusno rješavanje stare zgrade Matičnog ureda u centru Kiseljaka i adaptiranje javnih objekata u novom ambijentu). - smješten ured MZ u dograđene prostorije centra - smješteno Savjetovalište - redovno se organizuju sastanci LGZR - prostor se koristi za rad udruženja na Kiseljaku - obezbjeđen je prostor za djelovanje mladih i organizovanje edukacija iz oblasti liderstva i komunikacije - prostor se koristi za organizovanje edukacija posebno s ciljem razvoja 	FTZ, Gradske vlasti, LGZR	sept 2016 - 2017	200.000	50.000	0	250.000	150.000	100.000

		turizma i poduzetničkog duha u naselju.								
3	Projekat "Revitalizacija KUD-a Izvor Kiseljak"	- uspostavljen je rad Kulturno-umjetničkog društva Izvor i prijem novih članova Angažovan je umjetnički rukovodilac - obnavljane su stare i postavljene nove koreografije; - obnavljan je fundusa nošnji i opreme za rad KUD-a	LGZR, MAZ, Artsinteza	sept 2017 - dec 2017	5.000	2.500	2.500	10.000	10.000	0
4	Projekat "Izviđači – eko policajci"	- formirana je sekcija izviđača u školi Kiseljak; edukacija na teme ekologije i očuvanja svoje zajednice i izviđačkih vještina)	OI Duga, škola, LGZR, MAZ	sept 2016 - april 2017	0	5.725	0	5.725	5.725	0
5	Projekat "Mala biblioteka"	- obezbjeđen je prostor u novom centru za uspostavljanje male biblioteke knjiga i biblioteke igračaka za djecu i mlade; - definisan je način upravljanja i plan rada mini biblioteke - U saradnji sa Narodnom bibliotekom i Romskim udruženjima formiran je „Romsk kutak“ sa literaturom na Romskom jeziku - prikupljene su inicijalne količine knjiga i igračaka; - učlanjeno je barem 30% djece i mladih Roma	FTZ u saradnji sa Artsinteza i drugima	oktobar 2017 - 2018	0	5.000	3.700	8.700	8.700	0
UKUPNO DRUŠTVENI RAZVOJ, INTEGRACIJA I PARTICIPACIJA					210.000	68.225	11.200	289.425	189.425	100.000

* Projekat je dodatno opisan u Obrascu za projektni prijedlog koji se nalazi u prilog

9.2.6. Tabela 6 Rekapitulacija ukupnih ulaganja po oblastima/strateškim pravcima

Oblast	Okvirni budžet/KM				Donatorska sredstva/KM	Gradski budžet/KM
	2017	2018	2019	Ukupno		
UKUPNO OKOLIŠ, INFRASTRUKTURA I KULTURA STANOVANJA	429.500	306.000	50.000	785.500	125.500	660.000
UKUPNO OBRAZOVANJE I CJELOŽIVOTNO UČENJE	18.000	23.000	23.000	64.000	64.000	0
UKUPNO ZAPOSŁJAVANJE I PODUZETNIŠTVO	57.000	72.000	57.000	186.000	128.500	57.500
UKUPNO PREVENCIJA ZDRAVLJA I SOCIJALNO ZBRINJAVANJE	20.000	15.000	15.000	50.000	44.000	6.000
UKUPNO DRUŠTVENI RAZVOJ, INTEGRACIJA I PARTICIPACIJA	208.750	65.725	8.700	283.175	183.175	100.000
UKUPNO	733.250	481.725	153.700	1.368.675	545.175	823.500

X Praćenje provedbe Plana razvoja MZ Kiseljak

Ovaj prijedlog Plana razvoja MZ Kiselja će, nakon finalnih konsultacija sa građanima Kiseljaka (članovima Savjeta MZ, LGZR, Udruženjima), kao i svima koji su učestvovali u procesu planiranja, biti dostavljen Gradskom vijeću na razmatranje, procjenu i mišljenje, te nadamo se usvajanje. Naša očekivanja su da ćemo dobiti konstruktivne sugestije od strane Gradskog vijeća i stučnih gradskih službi, kako bi se isti prilagodio i usvojio, utemeljen na realnim osnovama i mogućnostima za Grad Tuzla.

Nakon usvajanja plana, Savjet MZ i LGZR bi preuzeo odgovornost za praćenje realizacije aktivnosti predloženih u ovom planu. Od izuzetne je važnosti ko i kako će vršiti upravljanje predloženim aktivnostima, njihov monitoring i evaluacija. U tom smislu, vodiće se računa da svakiprojekat predloženi ovim planom ima svoj tim za implementaciju i nadzor nad izvršenjem planiranih aktivnosti.

Neke projekte će u potpunosti finansirati i implementirati Grad Tuzla, jer je jasno da Savjet MZ ne može upravljati infrastrukturnim projektima. Ipak, Savjet MZ i LGZR će biti upoznat sa svim elementima takvih projekata, njegovog progresu, uspjehnosti i slično. Također, u ovoj grupi projekata aktivno ćemo biti na usluzi nadležnim organima i prije nego što se ti projekti počnu implementirati, na primjer, davaćemo ili prikupljati potrebne informacije, dobrovoljni rad i ostalo kako bi se projekat što uspješnije definirao prije samog početka. Neke projekte će implementirati domaće i/ili strane nevladine organizacije i u takvim slučajevima važi u principu sve ono što je navedeno u prethodnoj grupi. Neke akcije ćemo implementirati sami građani Kiseljaka, kroz Savjet MZ, LGZR ili udruženja i neformalne grupe, samostalno ili u partnerstvu sa Gradom i organizacijama.

Posvetićemo posebnu pažnju održivosti svakog projekta, tako što ćemo raditi sa našim sugrađanima na tome da podignemo svijest o doniranim sredstvima i očuvanju rezultata projekata. Potrebno je da svi građani Kiseljaka obezbijede domaćinski odnos, ne samo prema uložnim sredstvima, nego i prema rezultatima projekata, kako bi plodove svih uložnih napora bili dugoročno održivi.

U tom smislu LGZR će organizovati redovna kvartalne sastanke koji će imati zadatak da na osnovu prikupljenih informacija ocjenjuje napredak u ostvarivanju planiranih ciljeva te da u tom kontekstu vrši korektivne akcije prema potrebi. U praksi očekujemo redovne i kvalitetne komunikacije sa nadležnim organima Grada Tuzla, Tuzlanskog kantona, različitih institucija i ustanova, te organizacija civilnog društva, kao i redovnu promociju svih naših napora na Kiseljakukako bi dobili razumijevanje i podršku javnosti u Tuzli, potrebna sredstva u vidu investicija, donacija i sponzorstava, zatim informacije, znanje i dobrovoljni rad za realizaciju projekata.

Na godišnjem nivou ćemo organizovati evaluaciju plana, na kome će raditi LGZR i glavne zainteresirane. Za ove i druge radnje iz oblasti razvoja, implementacije, monitoringa i evaluacije projekata ćemo se dodatno educirati i tu računamo na podršku Fondacije tuzlanske zajednice.